

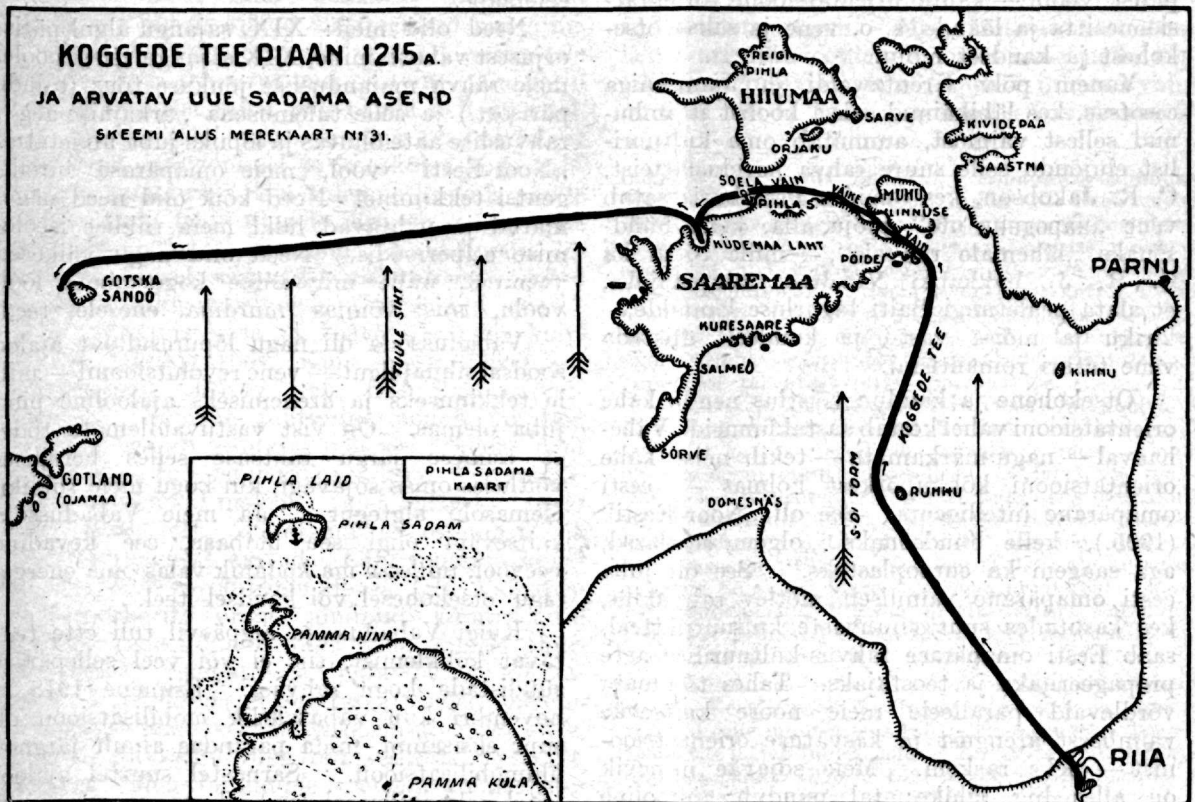
Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 4.

Laupäeval, 30. jaanuaril 1926.

VIII aastakäik.

Skem artikkel „Vanade saarlaste Pihla sadam“ juure.

SISUSTIK: A. J.: Meie sõjaväe orientatsioonist. Kas ida või lääts? — A. T.: Meetodi küsimus õpetamisel. — d.: Laskemoona ladude ehitamine ja maskeerimine. — Joh. Mey: Vanade saarlaste Pihla sadam. — A. K.: Sõda Aadria merel. — V. J-n.: Mõnda Tartu garnisoni elust. — Raamatuteated: Tehniliste vägede taktika. Sideteenistus. — Smitt. Waffentechnischer Unterricht für den Politzeibeamten. — Tänukirj sõjaministrile. — A. S.: Kavatsused punases õhulaevastikus. (Järgneb.) — Sõjaväelised teated: Elu Läti patareis. — O. Sepp: Isamaa ja kodumaa — miks on nad meile kallid. — J. J-ra: Mälestusi vabadussõjast. — Ametlikud teated. — Malenurk.

Meie sõjaväe kasvatus orientatsioonist.

Kas ida või lääts?

See oli läinud aastasaja 6—70-dail aastail — nii nimetatud „ärkamise ajal“, kus meie noorel tekkival intelligentsil tuli ajada esimesi sihte meie rahvusliku aate ja rahvusliku kultuuri tööväljal. Jälgides neid murrangu aastaid, märkame neis reljeefselt kahte vastupidist voolu — kahte orientatsiooni: orientatsioone itta ja läände, s. o. vene ja saksa otsekohest ja kaudset mõju.

Vanem põlv Kreutzvaldi ja Jannseniga eesotsas, kes läbikäinud saksa koolist ja imbnud sellest vaimust, ammütub oma kultuurilist elujõudu selle suure rahva hariduslätteist. C. R. Jakobson, kes õppides Peterburis satub vene „народник“ ute“ mõju alla, kelle hüüdsõnaks „lähemale rahvale“, — mille tõttu ka C. R. J. hakkabki Väandras talupidajaks, et alata pealetungi Balti taguruse kantside — kiriku ja mõisa vastu ja kaudselt ülistada vene tsaari romantismi.

Otsekohene ja kaudne võistlus nende kahe orientatsiooni vahel kestab aastakümneid. Vähehaaval — nagu märkamata — tekib neist kahe orientatsiooni kokkupõrkest kolmas — eesti omapärane intelligents. See oli „Noor-Eesti“ (1905.), kelle hüüdsõnaks „olgem eestlased, aga saagem ka eurooplasteks.“ See oli juba eesti omapärane vaimliselt mõtlej rahvakiht, kes kasutades suurte rahvaste kultuurilätteid, saab Eesti omapärane rahvus-kultuurilise aate propageerijaks ja teostajaks. Tahes tõmmata võrdlevaid paralleele meie noore kaitseväge vaimlisest arengust ja kasvatus orientatsioonist — oleks raskem. Meie sõjaväe minevik on alles liig lühike: tal puudub ajalooline perspektiiv. Kuid sellegi peale vaatamata võib märgata siingi teatavat muhenemist, otsimisi, eksimisi, — mille tulemusi ja arenemist näitab vast tulevik. Meie kaitseväge loodi Vabadussõja lahingväljul ja et mõista tema tolleaegist vaimlist ilmet — peame algama sealt peale.

Vabadussõda on iseenesest väga põhjapaneva tähtsusega ja väga komplitseeritud ajalooline sündmus. See on ajalooline konglomeraat, milles koos revolutsioon, riigi tekkimine, sõjaväe loomine ja sõda. See on nagu loomise esimene päev, kus mitte millestki

tuli kõik luua. Kuid suured ajaloolised sündmused ei valmi ühe päevaga. Nad tarvitavad pikka, aastasadelist ettevalmistust. Enne kui luua riiki, oli tarvis, et kogu meie rahvas oleks kasvanud riikliselt iseseisvuse küpsuse tasapinnani. Oli tarvis teatavaid ajaloolisi eelatape.

Need olid meil: XIX sajangu algul päris-orjusest vabastamine, XIX sajangu teisel poolel meie rahva majanduslise jõukuse tõus (talude pärisost.) ja selle tulemusena „ärkamise aeg“, rahvuslise aate õhutus ja lõpuks juba nimetatud „Noor-Eesti“ vool, meie omapärane intelligentsi tekkimine. Need kõik olid need nägematud ja nähtavad lülid meie riiklise iseolemise eelperioodis. Need olid nagu väikesed veenired, mille miljoniline kogusumma loob voolu, mis võimas murdma enesele teed.

Vabadussõda oli nagu lõpuresultaat ajaloo soodsal silmapilgul — vene revolutsioonil — mille tekkimiseks ja arenemiseks ajalooline pind juba olemas. On vist vastuvaidlemata tõde, et esimese järgu tähtsuse selles heroilises võitluses omas sõjavägi, kui kogu meie riikliku olemasolu algtegur. Ja meie Vabadussõja kaitseväge oligi see üldbaas, see kevadine veevool, millesse iga kodanik valas oma energia olgu otsekohesel või kaudsel teel.

Kuigi Vabadussõja algpäevil tuli ette teatavat kõhklemist, siis ei või veel sellepärast süüdistada kogu rahvast. Esimene 1918 a. novembri kuu vabatahtlik mobilisatsioon oli suur eksisamm, mida parandas ainult järgnev üldmobilisatsioon. Sarnastel suurtel ajaloolistel silmapilkudel on rahvas omas suures enamuses alati jäänud sfinksiks, kes vajab juhti, kes kehasaks ja reljeefselt väljendaks need salajased soovid ja ihad, mis juba aastasadade jooksul rahva hinges tumedalt käärimas. Rahvas vajab juhti ja juht vajab rahvast. Juht peab tõusnud olema sellest samast rahvast, et ta tunneks neid salajasi rahva hingejõude, mida lõkkele pannes kogu rahvas on valmis kangelastegudele. Meie Vabadussõja juht tundis seda. Mitte vene sõjakool ega vene kasarm ei olnud need alglättd, kus tekkis meie Vabadussõja Maleva, vaid

see oli kogu meie rahvas, kelle juhtideks ta enda paremad pojad, kes teostavad ainult ajaloolise arengu lõpufaasi, mille juured ulatavad kaugele minevikku.

Judenitschi, Koltshaki, Denikini ja Vrangeli väed, kes liitlaste poolt varustud kõige paremate relvadega ja kelle juhtideks Vene kindralstaabi vilunud ohvitserid — need väed vajuvad kokku kui kevadine lumi. Neil puudus esimeses järjekorras rahvas — see elav algbaas igale ajaloolisele sündmusele; neil puudus hingeline kontakt rahvaga, kelle nimel nad oleks tegutsenud.

Nende kurblooline lõpp olgu meie illustratsiooniks sarnasest ajaloolisest väärsammust, kus väejuht ei oska ettenäha, ei mõista hinnata rahva salajasi ja tumedaid hingevõimeid. „Need mehed ei oskanud Vene revolutsioonist midagi õppida“, lausub nende kohta üks kriitik. Need Suure-Venemaa üleshitajad ei osanud lugeda ajaloo shiffreeritud hirogliife.

Meie Vabadussõda oli vastand sarnastele affääridele ja tema tulemus oli teine. Kui palju usku ja raudset tahet pidi olema neil juhtidel, kes algasid tööd selles kindlas teadmises, et nad kogu rahva nimel ja kooskõlas kogu rahvaga tegutsevad. Sõja tulemus kroonis nende tööd. Kuid igale tõusule järgneb mõõn, igale revolutsioonile — reaktsioon. Vabadussõja lõpule jõudmisel seisavad meie kaitseväge juhid suure keerdküsimuse ees: „Mis nüüd edasi? Kuis reorganiseerida ja kasvatada meie kaitseväge rahuaaja töös. Kuis hoida lõkkel see Vabadussõja sütitav leek, mis elustas, vaimustas. Sõjaväe juhtimine nõuab kindlaid reegleid, vajab seadusi, määrusi. Omal neid ei olnud — tuli leppida vanadega: Vene määrused hakkavad maksma täiel määral... Need olid 1920, 21, 22 otsimiste eksimuste ja pettumuste aastad. Läbi ilmasõja kogemuste, läbi revolutsioonide ja läbi Vabadussõja loorberite olime jõudnud kuni... kuni katkise vene künani, mida meie oludele püüti kohendada, paigata ja parandada. Ilmasõja kogemused ei ulatanud veel meieni. Prantsuse uus rivi määrustik ilmub 1. v e e b r. 1920 a., Saksa Führung und Gefecht... 1. s e p t. 1921 a. Meie tammume veel ligi kolm aastat Vene ilmasõja eelse rivi määrustiku järele.

1921 a. ilmub N. Reek'i „Lahingujuhatus“^{*)}, mis õigusega pöördepunktiks meie

*) Toimetusel on umbkaudselt teada, et orientatsiooni muutmise küsimus oli üles kerkinud enne 1921 a., mil ilmus „Lahingujuhatus“. Selle teose autorilt N. Reek'ilt on toimetus käesoleva artikli puhul orientatsiooni asjas järgmisi üksikasjalikke andmeid saanud. N. Reek peale kestvat haigust oli mai, juuni ja juuli kuudel 1920 a. Pärnus tervistkosutataval puhkusel. Seal jõudis tema otsusele, et tarvis orientatsiooni muuta meie sõjaväe ettevalmistuse alal. Tekkis küsimus, kuis seda ettevalmis-

senini valitsevale idast laenatud orientatsioonile. „Lahingu juhatus“ algas lihtsast algtoest: „Mis siis ilmasõda taktikalisest küljest õieti õpetanud on?“ Need olid uued rivi vormid ja uus rivistus, mis esimeses järjekorras oli tarvis muuta. Rivi ja rivistus on ju ainult vorm. Sõjaväe kasvatus ei piirdu ainult nendega. Kuid nende uute rivistuste propageerimine ja tarvitusele võtmine sundis kaudselt paljude pilku heitma läände, et õppida sealt, mida ilmasõda õpetanud on. See oli omalaadiline ja nagu märkamata orientatsiooni vahetus, milline protsess veel praegugi lõppenud ei ole. Inimene on ju harjumuste objekt. Pikad elukogemused, mis omandud endises teenistuses, neist ei saa ühe ega kahe päevaga loobuda. Välisvorme omandada ja vahetada on kergem, kuid välisvorm on ju ainult koor. Kuid mõte oli u u e s s u u n a s liikuma pandud ja sellega oli astutud esimene samm. Meie sõjaväe kasvatus lääne orientatsiooniga ligineks meie neile algallikaile, kus alati loov ja otsiv inimese vaim on töös, et 1) leida paremaid sõjaväe kasva-

tada ja mis kujul läbiviia? Esimeseks sammuks sellel alal osutusid loengud, mida N. Reek pidas 1920. hilissuvel Pärnu garnisonis ja kus püüdis valgustada endise Vene sõjaväe ettevalmistuse puudusi, andmetel, mis ajalugu esile toonud kuni veebruaril revolutsioonini 1917 a. Sama aasta sügisel anti N. Reeki poolt välja litografeeritud töö „Sõjaedu peatingimused“, mis sisult osalt tõlge, osalt autori algupäraseid mõtteid. Siin autor rõhutab alla orientatsiooni muutmise tarvidust meie sõjaväe elus.

Peale selle 1920 a. sügisel III diviisis avati kompanii ülemate kursused. Kolonel N. Reek, juhtides, neid kursusi, katsus tegelikult astuda esimesi samme orientatsiooni muutmises sellega, et rajas töö praktilisele õpemeetodile (õpetati seda, mis tegelikult vajab kompanii ülem), milline ka maksev Läänes. Lahingujuhatus autor ei saanud oma tööd jätkata, sest detsembril 1920 a. likvideeriti diviisi kursused ja avati Sõjakooli juures alalisväge ohvitseride kursused teistel alustel kui see oli III diviisis. „Lahingujuhatus“ esimesed eksemplaarid kirjutusmasinal olid valmis ka juba 1920 a. sügisel.

Ülaltoodust selgub, et orientatsiooni küsimus oli N. Reek'i poolt kaalumisele võetud ja samme astutud selle muutmiseks juba 1920 a. suvest algades. Toimetus julgeb juurelisada, et orientatsiooni muutmine idast läände 1920 ja 1921 a. oludes ei olnud kerge asi, vaid see oli asuda põhjalikule murrangule. Idast omandatud vaated olid imibunud paljudele verde ja mõistusse. Siin ei võinud uute ideedega uisapäisa murda, vaid tuli kaaludes ja täpselt olukorda hinnates ette valmistada teed uuele orientatsioonile, orientatsioonile Läände. Tuli tegutseda nii, et leida t u n n u s t a m i s t.

Lõõgitaktika (see Suvorovi „pulja duura, stökk molodets“) oli paljudele nii omaseks saanud, et N. Reeki ja tema tuletaktika tarviduse meie oludes pooldajat O. Sternbeck'i peeti teatud piirini ketseriteks — „tuletaktikuteks“. A. J-l on selles mõttes õigus, et 1921 a. „Lahingujuhatus“ ilmudes sai orientatsiooni muutmine tegelikult tunnustatud sellega, et Sõjaminister kindral J. Soots „Lahingujuhatus“ heaks kiitis kui taktika õpetamise juhendi.

tuse meetode ja paremaid võtteid rahvahulkade juhtimiseks. Parema sõjaväe kasvatuse ja parema juhtimise ümber liigub kogu prantsuse sõjaväe kirjandus.

Kuid võõrsilt laenates peab hoiduma nende vildakute väärsammude eest, mida illustreerib ajalugu. Peab õppima sisu, vaimu, — mitte väliskoort. Mõned näited.

P r e u s o m a a n i a — oli väliskoor, pika-pealne Friedrich Suure efekti võtete järeleaimamine, mida harrastas Paul I Vene sõjaväes.

F r a n k o m a a r i a — oli kogu Vene mõisniku klassi imiteerimine XVIII a. Prantsuse aristokraatide elu — pääliskaudne kopereimine.

Need on negatiivsed näited. Sakslased aga oskasid õieti hinnata Napoleoni I — senini sakslaste poolt vihatud revolutsiooni kindrali taktikat. Nad alustavad Napoleoni taktika põhjalikku uurimist ja rajavad sellele kogu oma sõjateaduse. Sakslased mõistsid omandada asja sisu, vaimu, kohandades seda preisi omapärasusele. See oli õige võte. Olles geograafiliselt kiiluna suurte germaani ja slaavi rahvaste vahele surutud, oleme ka senini nagu eesriidega varjatud sellest kogu Lääne-Euroopa mõtteilmast, mida nimetatakse r o m a a n i k u l t u u r i k s. Saksamaa on senini üleujutanud oma kirjandusega meie raamatuturud ja Venest oleme senini omandanud kogu oma taktika tarkuse ühes koltunud õperaamatutega. Sellega on varju jäänud kogu romaani haridusilm. Prantsuse sõjakirjanduses ja sõjaväe kasvatuses on palju omadusi, mis vastuvõetavad meile.

Esiteks puudub tervel prantsuse sõja literatuuril militaristlik agressiivne tendents.

Kuskil ei ülistata, ei õhutata sõda, vaid temaga arvestatakse kui inimsoo suurima ja paratamatu nuhtlusega. Prantsuse sõjaväe kasvatuses nähakse kogu rahva kasvatust, et ette valmistada tugevaid ja väledaid inimesi, kes kiirelt tegutseda ja julgelt mõelda oskavad.

Prantsuse sõjaväe sisevaim — vaimline ilme baseerub vastastikusel arusaamisel, usaldusel, traditsioonidel ja taktitundel.

Siin ei nähta esimeses järjekorras aukraadi austust, vaid siin austakse selle taga peituvat inimest, selle mõistust, oskust, energiat.

See vaba vaim on üllatusena vastand Preisi ja end Vene palja mundri austamisele. Prantsuse sõjaväe õpetuses ja kasvatuses ei laiutata lobisevaise targutustesse, vaid siin õpetab kool esimeses järjekorras meetode põhjalikuks ja täpseks tööks.

Kõigis taktikalistes töodes ei anna ülemus ainult käske, vaid temalt nõutakse asjasse tungimist ja arusaamist kuni väiksema üksuseni. Mida kõrgem juht, seda rohkem temalt nõutakse. Need on ainult üksikud jooned prantsuse sõjaväe kasvatuse tööst. Nad oleks ka meile kahel käel vastuvõetavad kohandades neid meie oludele ja meie rahva omapärasusele. Kuid meie sõjaväe kasvatades lääne orientatsiooniga ei pea meie pilgukski unustama oma idanaabert. „Et vaenlast võita — on tarvis teda tunda.“ Veel enam — ka vaenlaselt võib palju õppida — eriti enamlastelt. Kõige pealt seda hoogu ja energiat, millega Vene revolutsiooni logelev ja lagunev inimeste kari loodi sõjaväeks; seda tahtmist ja jõudu, millega uusi meetode otsitakse ja teostakse, kasutades isegi selleks vanu tsaariaegseid andekamaid juhte, saates aga teisi kui üleliigset ballasti Venemaalt välja.

Enamlastelt võime õppida laialdasi propaganda võtteid, mille klassi vaenu õhutusele peame agarasti vastu asetama selgitustöö meie rahvuslises kultuurist.

K o k k u v õ t t e s — meie sõjaväe kasvatuse olgu sihitud läände, kus meile avatud suured võimalused õppida ja kust võime palju omandada uut, senini tundmatut, kust leiame sõpru rahu ajal ja tuge sõja korral.

Kuid ärme unustame minutikski oma idanaabert. Õppides läänest ja olles valvel idas — peame looma omapärase kaitseväge 1) kasvatuse, 2) õpetuse ja 3) juhtimise vastavalt meie rahva omapärasusele ja meie võimetele. „Saagem eurooplasteks, kuid jäägem eestlasteks“ — see Noor-Eesti lipukiri peaks maksma ka meie kaitseväge loomistöös.

Pariis, jaanuar 1926.

A. J.

Meetodi küsimus õpetamisel.

Kindralstaabi algatusel meil on tõusnud päevakorraks õpemeetodite küsimus meie sõjapädagoogikas, mispärast ei ole vististe huvitusetada teda valgustada teatud teoreetiliste nõuete seisukohalt.

Meetod võiks praktiliselt tõlgitseda kui viis midagi teha. Õpe-kasvatusemeetod seega tähendab umbes sama kui õpe-kasvatuse viis. (Meetod — greeka keelest methodos, meta — abil, odos — tee, seega tee, mille kaudu minnakse mingisugusele eesmärgile).

Noorsoo sõjaväeline kasvatamine ja õpetamine eeldab kahe põhitingimuse olemasolu:

1. Selget täpset eesmärki, milleks kasvatatakse.
2. Otstarbekohaseid meetode selle eesmärgi saavutamiseks.

Kooskõlas modern kasvatusteaduse nõuetega (v. „Sõdur“ Nr. 47/48 l. a.), praegusaja sõjaväelise kasvatuse ja õpetuse eesmärgi defineeriksime järgmiselt.

võetav, arusaadav ja seeditav õppurite poolt. Siit on selge, et alg-, kesk- ja kõrgemates koolides — igalpool peab pakkuma sisuliselt erisugust materjali ja seda ka eriviisil ette kandma. Ometi üks tingimus on ühine kõigile: õppuri hingesse suudab tungida ainult elav sõna, mis hoovab välja vahenditult õpetaja enda hingest. Siit järgmised põhinõuded.

1. Klassis olgu kategooriliselt keelatud raamatust mahalgumine, see on kolmanda isiku mõtete muutmata korutamine. Õnnetuim kõigist aineist sõjapädagogikas on — määrustiku mahalgumine selles järjestuses nagu ta otse esineb raamatus. Mispärast? Sellepärast, et õpetaja võib pilte maalida õppuri fantaasias ainult siis, kui tal endal on selge ettekujutus asjast, seda aga ei ole, kui sünnib mehaaniline lugemisprotsess. Sarnane meetod on vene allohvitseri pärandus, kus ta tihti jõudis kurioosumiteni. Meil teda siiski veel harrastatakse — üksikute poolt, sest ta pakub maksimum mugavusi ettekandjale.

2. Õpetaja olgu ise põhjalikult tunniks ettevalmistatud, selge ettekujutusega sellekohta, mis ta tahab ette kanda. Ühtlasi ta olgu ise huvitatud asjast. Midagi ei mõju halvavamalt kuulajaskonna peale kui sisemiselt väsinud, ükskõikne ametnik-õpetaja, kes tuleb klassi ainult selleks, et oma „tunnikest maha lugeda.“ Selle mehe tööst on auditooriumile ja üldsusele tõesti rohkem kahju kui kasu. Ei! Nagu lahingussegi minnes, nii ka klassi tülles õpetaja peab panema välja oma terve vaimlise mina. Ka klassis tunni kestel on käimas psükoogiline võitlus kahe vastaspoole vahel. Õppuri-vastuvõtja sisemine hingeilm oma eelarvamistega, inimlikkude nõrkustega jne. — ühelt poolt. Teiselt poolt — need ideed, töökspidamised ja aated, millega õpetaja tahab murda õppuri loomuliku vastupanu. Ta suudab seda kahtlemata, kuid ainult siis, kui see on tõesti veendumuseni kujunenud ideeline materjal, mis hoovab välja tõsise pädagogi hingest. Kasvataja ja õpetaja võib olla ainult sügavasti aateline inimene, kõige hädaohtlikum sellel kohal on päevapalgaline, kelle ülim huvi seisab — tunniks määratud aja möödasaatmises. Pole ime, kui sarnase pädagogi eest õppurid igasugusil ettekäändeil — plehku panevad. Harilikult tulebki niisuguses olukorras võtta tarvitusele politseilikke abinõusid, et vähemalt välispidist korda alal hoida.

2. Kateheetiline (erotemaatiline) või küsimuskostmise meetod. Selle õpetusviisi iseäraldus seisab selles, et õpetaja ei kannu mitte otsekohe ette neid aineid, mis tal tuleb edasi anda, vaid teeb seda õpilaste eneste kaasabil.

Näide. Ma tahan selgitada sõdurile, mis on sõjaväe distsipliin. Võin seda tööd alata nii ütelda kahest otsast.

a) Annan sõduritele otsekohe distsipliini definitsiooni nii, nagu ta esineb määrustikus, ja analüüserein siis igat osa, illustreerides neid näidetega. See on analüütiline või deduktiivne lahendusviis.

b) Algan tundi küsimustega, kus distsipliinist alguses ei kõneldagi, näiteks: Mis tegite kodus oma vanemate juures? Kuidas täitsite isa käse? Missugune oli teie vahekord õdede ja vendadega? jne. Samaladiliste küsimuste abil koolist ja mujalt võtan läbi tunni esimese osa, mille lõpul teen kokkuvõtte: distsipliini põhimõtted on olemas perekonnas, koolis, seltskonnas — kõikjal, kus elavad koos enam kui üks inimene. Samal viisil selgitan puhtsõjaväelise distsipliini iseäraldused. See on induktiivne lahendusviis — alg-elunähtuste varal jõuda üldistele otsustele ja tema parimaks väljendajaks on küsimuskostmise meetod. Ei või salata, et sel meetodil on suuri paremusi eriti sarnase klassi õpetamisel, kus õppurite intellektuaalse arenemise tasapind on madal.

Ta kisub terve klassi tööle kaasa, iga silmapilk iga õppur saab siin mingisuguse ülesande, mis ta on kohustatud lahendama. Kuid ühtlasi: see meetod nõuab erakordset oskust küsimuste esitamisel ja palju aega aine läbivõtmiseks.

Katsed, mis tehtud tänava kultuur-selgitustöö kursustel, näitavad, et puhtal kujul seda meetodi meele oludes käsitada on vaevalt võimalik — just eeltoodud põhjustel. Meile kõige vastuvõetavam sõduri õpetamisel on segameetod — ettekanne kombineeritud küsimustega. Eriti kordamis-küsimused on pädagogikas tingimata tarvilikud ja nagu näitavad kirjutused „Sõduris“, neid kasutatakse väljamaal ka keskkoolides sõjaväes.

3. Deiktiline õpemeetod, või ettenäitamine. Seisab selles, et õpetaja klassis:

a) näitab neid asju, mis tahetakse kätte õpetada kas natuuras, pildidel, joonestustel, tabelites, diagrammides, valguspiltidena või suurelt joonestatud.

b) näitab seda tegevust, mis vaja edasi anda õppurile — võimlemine, laskmine, tegevus maastikul, sõjatehniliste abinõude käsitlemine jne.

Näitlikkus on tsentraalküsimus pädagogikas. Toetudes jällegi kogemustele kultuur-selgitustöö kursustel, võin tõendada, et niihästi ohvitseri kui sõduri õpetamisel parimaks näitlikuks abinõuks on igasugu valguspildid (muidugi veel parem on asja enda näitamine, kuid seda ei suudeta teha paljudel tundidel), mis aga meie kaitsemäes seni ei ole leidnud peaaegu mingisugust käsitamist (peale üksikute osade). Täielik ümberkorraldamine sel alal tuleb teostada sedamööda, kuidas suudame end varustada aparatuuridega, materjalidega ja mis peasi — kogemustega.

Näitlik õpeabinõu on ka — elav sõna, mis tungib õppuri tundeallu ja mõistusesse, luues seal sisemisi läbielamusi, pilte ja ettekujutusi.

Sarnasest sisemisest näitlikkusest kõneleb näiteks Pestalozzi — kõigi aegade suurim pädagog. Kuid Pestalozzi läheb veel kaugemale, ta nõuab nimelt, et õppur peab suutma nähtud pilti või tegevust järel teha, ise luua — motoorne näitlikkus, millele on rajatud modernpädagogika suurim saavutus — töökoos. Kõik sõjaväe õppeasutused alg-, kesk- ja kõrgemal astmel peaksid olema töökooli kirglikemad poolehoidjad. Sõjapädagogid peaksid sammuma selle liikumise eesotsas, mis meilgi on ajamas esimesi juuri, sest sõjapädagogika on otse oma iseloomult eranditult tööpädagogika. Sellepärast tuleb eriti sõjaväelise kasvatus-süsteemist halastamatult välja rookida igasugu skolas-tika. Töösüsteemid on muidugi erinevad alg-, kesk- ja kõrgemates koolides. Mida kõrgemale arenemistastmele jõuame, seda iseseisvam võib olla töö. Kuid siin lasub professori peal sellevastu teine kohustus: anda edasi auditooriumile mitte enam valmis materjale, vaid näidata kätte need vaimlised töömeetodid, kuidas ligi pääseda neile materjalidele. Professor ei loe siin enam üldkursust — selle võib auditoorium omandada iseseisvalt, vaid ta võtab oma peale mingi erikisimuse käsitlemise, valgustades seda just teadusliku uurimuse meetodi seisukohast.

Lõpetades meetodi küsimuse arutuse, kokkuvõttes tahaksin kriipsutada alla järgmist:

Universaal kasvatus ja õpemeetodi ei ole — igahüte neist tuleb käsitada kunstniku oskuse ja osavusega. Pädagogikas samuti nagu sõjapidamiseski meetod annab vaid üldised põhimõtted, kandvaim osa selles töös kuulub kasvataja isikule. Kõlbmata pädagogi-palgalise käes ka kõige parem meetod muutub piinariistaks auditooriumile. Sellevastu aateline töömees, kes vaimustatud on oma elukutsest, kelle hinges põleb raugematu tahe anda oma õpilastele ikka kõige paremat, ta leiab tee noorte teaduse jõngrite südamesse ka kõige raskemates oludes.

Meie majandusolud on kitsad — öeldakse. See on õige. Kuid just sellepärast — seda kõrgemad ja puhtamad olgu aated, mis meie tööd kannavad. Seda painduvam, ideederikkam, eluvõimulisem olgu pädagoogi mõistus, seda raugematum ja püsivam tema tahe anda kõige paremat neile, kes tema juure on tulnud töde otsima.

Reaalselt võttes, kolm küsimust tuleb lahendada meie sõjapädagoogidel:

1. Defineerida selgelt ja kindlalt meie sõjaväelise kasvatuse ja õpetuse eesmärgi (ülesanded) alg-, kesk- ja kõrgemal astmel.

2. Asuda meie käest läbikäiva noorsoo lähemale tundmaõppimisele, et jõuda lõpuksulgusele sellekohta, mis on siis eesti sõduri-kadeti-ohvitseri psüko- loogilised omapärasused.

3. Vastavalt pp. 1 ja 2 töötada välja kasvatuse ja õpemeetodid meie õpeasutuste jaoks kõigil astmetel. Oleks üliväga soovitatav, et nende küsimuste kõige- külgseks valgustamiseks lähemalt sõna võetaks „Sõduri“ veergudel. Iga tegeliku kasvataja k o h u s on seda teha oma tegevuspiirkonnas. Olgu juhiseks sealjuures:

Kasvatuse- ja õpetamisprobleemid ei ole lahendatavad kabineti nelja seinaga vahel; pädagoogiline protsess baseerub sadade poolt tehtud kogemuste ja tähelepanekutele, mis koondatakse pikema aja jook- sul kuhugi tsentrumisse. Mida täielikum on fakti- line materjal, seda tõetruumad on otsused ja järeldused, mis nende varal tehakse. Sellepärast ärge olge kitsid oma tähelepanekute avaldamisega — missugust laadi nad ka ei oleks. Alguse peaks tegema need, kellel sel alal on kõige rohkem kogemusi, s. o. meie Sõjaväe Õppeasutuste pädagoogiline personaal. A. T.

Laskemoona ladude ehitamine ja maskeerimine.

Mõned Kõrgema Sõjakooli teise lennu lõpetajad puudutasid oma lõputööde ettekannetes meie laske- moona ladude asukohtade valimist ja ladude maskee- rimise abinõude hindamist peaaesjalikult õhulaevastiku hävitusvõime vähendamise suhtes. Siin oleks kohane nende ettekannetele mõned täiendused tuua ilmasõjast saadud kogemustest, mis selguvad isenesest, kui üld- joonteski jälgida inglisi sõjamoona ladude ehitamise evolutsiooni ilmasõjas.

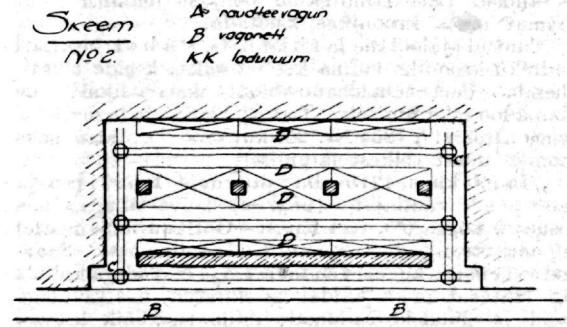
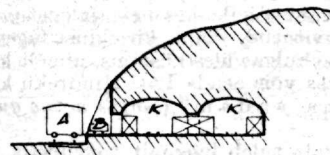
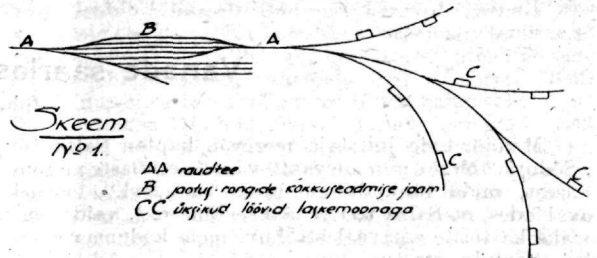
Ilmasõja algusel inglased suuremat tähelepanu laske- moona ladude ehitamisele ja ladude õhukaitse korral- damisele ei pühendanud, sest esialgu suuremaid laske- moona ladusid ei olnud tarviski, kui mitte lugeda Havre'i Boulogne'i ja Marseille' ladusid ja üksikuid laskemoona eraronge raudteedel. Väga sageli olid laskemoona ladude ligidal (raioonis) ka kraamivarustuse ladud intendantlase varustusega. Inglismaal kraamiga varustamine ei kuulu intendantuurile, vaid kahur- valitsusele, mispärast ka loomulikult laskemoona ja kraamivarustuse ladud üksteisest kaugemale ei paigutatud.

Ladusid gruppidesse ei jaotatud ja isearalikku tähel- panu löövide (barakkide) konstruktsiooni kui ka inter- vallide peale ei pandud. Tulikahjude vastu võitle- miseks seati sisse ladudes ja depoodes alati hüdrantide süsteem.

Inglastel läks ilmasõjas esialgu kõik väga libedasti, sest saksa õhulaevastiku pombardeerimised Boulogne'is ja teistes kohtades ei sünnitanud suuri kahjusi, sest karged pommide eest, mis saksa õhulaevadelt ladude peale pilluti, olid viimased võrkudega kaitstud.

Väeosade arvu suurenemine mannermaal ja saksa merelaevastiku energiline tegevus sundisid inglasi suuremaid laskemoona tagavarasid mannermaal paigutama ja nende hoidmiseks ladusid ehitama. 1915 aasta lõpu poole oli juba ehitatud terve rida ladusid, nagu näituseks, St. Nazaire, Rouen, Fontinettes, Abbeville, Orlean j. ne. Märtsis 1916 a. asutati üks suurematest ladudest (depot 10) Audrique'sse, kuhu väga suured tagavarad laskemoona ja kõikisugu teist varustust paigutati. Ka selle ladu ehitamisel ladu maskee- rimise peale isearalist tähelepanu ei juhitud ja tagajärjed olid väga kurvad. Sakslaste õhulaevastiku pealetungil ladu kaitse traatvõrgud ei olnud enam küllalt vastu- pidavad uutele raskematele saksa pommidele ja Aud- rique ladu sai täielikult hävitatud. Kõik, mis pommi- tamisest terveks jäi, hävitas tuli. Hüdrantide süsteem osutus mitte küllalt kohaseks tuliõnnetuste vastu võitlemiseks. Inglis sõjaväed on olnud väga kriitilises olukorras sõjavarustuse puuduse tõttu. Liitlaste õnneks ei kasutanud sakslased seda olukorda ära. Kolossaal

Audrique'i ladu hävinemine andis end valusalt tunda ja sundis liitlasi tõsiselt tähelepanu pöörama ladude koha valiku, üksikute löövide konstruktsiooni ja ladude mas- keerimise peale. Kõik uued ladud pärast Audrique'i hävinemist ehitati gruppide viisi, eraldi löövid püsi padrunite, mortiiiride, granaatide jne. jaoks. Löövid kaeti kolmest küljest liivakottidega ja ülevalt maskee- riti, et õhulaevastikul raske neid üles leida oleks. Löö- vid ehitati ridadesse, 100 jardi üksteisest ja read 400 jardi kaugusel. Suurtüki kuulid paigutati löövidesse

sadade viisi intervallidega. Kõik puuosad ladude juures, nagu ukсед, luugid jne. kaeti raudplekiga, et nad tulikindlad oleksid. Hüdrantide sisseseade asemel paigutati suured aamid veetagavaradega ladudesse jne. Väga suurt tähelepanu pöördi ladude komando väljaõpetamisele ja meeleolu loomisele, et komando asuks ennastalgavalt õhulaevastiku pealetungimistel. Palju suuri õnnetusi on tulemata jäänud ainult tubli ladukaitses korralduste tagajärjel ja komando tubliduse tõttu.

1916 aastal ei rahuldanud enam ka gruppidesse jaotatud ja maskeeritud laod, vaid hakati ehitama suuri ladusid (depots) uuesti ilma maskeerimata (skeem 1). Uutes ladudes lõõvid paigutati üksteisest nõnda kaugelt, et ühe lõõvi hukkamisel — õhku lendamisel, teistes laskemoon ei plahvataks (detoneeriks).

Ladu raioonis raudteeharudel kui mõne kõvera puu okstel oleks üksikud lõõvid pillatud ilma mingisuguste seadusteta ehk süsteemita. Laskemoona rongide kokkuseadmise jaam peab umbes 2—3 kilomeetrit ladust eemal ja nõnda korraldatud olema, et vaenlase õhulaevastiku liginemisel võimalik oleks kohe jaama vagunitest puhastada (rongid sõidavad välja magistraal liinile, mille tagajärjel õhulaevade kallaletung jaamale oma teravuse kaotab).

Ilmasõja kogemused olla näidanud, et sakslaste õhulaevastikkudel, kes on pommitanud väga sageli niisuguseid ladusid, ei olla kordagi õnnetanud purustada mitte ainult ladusid, vaid ka mitte ühtegi laskemoona lõõvi. Lennukilt olla võimata tabada osavalt (ilma süsteemita) paigutatud üksikuid lõõve lao raioonis. Pahaks küljeks sellel süsteemil on liig pikk raudtee-

võrgu ehitus ja raskendatud lao valve korraldamine. Selle süsteemi järele ladude ehitamine olla kaunis kiire ja ökonoomiline. Ilmasõjas niisugustesse ladudesse olla paigutatud keskmiselt kuni 100.000 tonni laskemoona.

Arvesse võttes tuleviku sõda, mis igatahes ei sarnane möödäläinud sõjale, tuleb õhulaevastikule väga suurt osa mängida, mispärast ei saa ülevaltoodud ilmasõja kogemusi täies ulatuses aluseks võtta ladude süsteemi kindlaksmääramisel. Kõik maapinnal asuvad ehitused ja seega ka ladud võidakse sõjaalguksel juba hävitada ja ainukeseks abinõuks jääks laskemoona ladude maa alla paigutamine. Juttude järele ollagi juba ilmasõjas ladude maa alla paigutamise alal katsed häid tagajärgi andnud.

Tõesti, maa alla ladude paigutamine ei võiks raskusi sünnitada. Tarvis ainult leida kohane maa või kõrgem künka kallak, viia sinna raudteeharu (meil on kohane selleks Mustamäe kallak Nõmmel), kaevata maa sisse avaus, kuhu lao ehitamine enam raskusi ei sünnita. Muidugi, niisugusel laol peaks olema korralik valgustus, ventilatsioon ja mehaanilised abinõud laskemoona ümberpaigutamiseks.

Vagunist A (skeem 2) võiks laskemoon roobastel B seisvasse vagonetisse ümber laadida ja pöördpunktide (rataste) C-de abil edasi anda (skeem 3) ladusse soovitasse paigutuskohata.

Arusaadav, et niisugustele ladudele vaenlase õhulaevastiku kallaletung kardetav ei ole. Tehtud katsed olla näidanud, et maaaluse laskemoona lao ehitamine 100.000 tonni laskemoona mahutamiseks nõudvat poole võrra vähem aega kui seda läheb tarvis samauguse mahutusega lao ehitamise peale esimese skeemi järele ja ei olla ka mitte kallim. -d.

Vanade saarlaste Pihla sadam.

Joh. Mey.

Merejõudude juhataja mereväe kapten Salza tõi „Sõduris“ Nr. 52 m.a. ülevaate vanade eestlaste merendusest, mida lühidalt puudutas ka „Pvl.“ lootust avaldades, et Salza töö ei jääks viimaseks, vaid tõmmaks ka teiste sõjaväelaste huvi meie kodumaa sõjakunsti ajaloo vastu.

H-ra Salza teem on väga huvitav mitte üksnes sõjaväelastele, vaid kõigile, kes meieajaloo ja vanaaja sündmustest huvitatud. Salza kirjeldust lugedes tekib eriti meremeeste hulgas üles küsimus, nimelt kus kohal meie saarte vetes võis asuda Läti Hindreku kroonikas nimetatud „u n s a d a m“ (*portus novus qui dicitur Pylayasary*)?

Kõige esmalt tuleb ligemalt tutvuneda oludega, mis andsid Läti Hindrekule põhjust mainitud uut sadamat omas kroonikas käsitada.

Tuntud ajaloolane ja kirjanik G. P a b s t, kes Läti Hindreku kroonika ladina keelest saksa keelde tõlkis, pühendab oma tähelepanu hästi üksiasjalikult uue sadama loo selgitamisele. Ta kirjeldab seda lugu nädalalehes „Inland“, 1854 Nr. 20, kui proovi avaldamiseks kroonika uuest tõlkest järgmiselt:

„Juuni kuus 1215 olid piiskopid Philipp ja Dietrich rändajate (*pilgrim*) laevastikuga, mis koosnes 9 koggest*, teel Riias—Gotlandi (Ojamaale) ning aeti tormiga Saaremaale Uude sadamasse. Saarlasted seda nähes kogusid endid ratsa ja laevadega kohale ning ehitasid mere kaldal puukirstud, mis kividega täitsid ja püüdsid sadamat, mille sissekäik kitsas, sulguda ning kõik sakslased vangi võtta. Viimastel ei olnud aga aimugi saarlaste vägede koondamisest

naabruse kaldale, vaid läksid paatidega s.o. väikeste laevadega oma poolsele kaldale viljapõldudele, kus endale hakkasid mõõkadega vilja lõikama, tegid seda päevast päeva kuni saarlastes kusa-gilt varitsemise paigast peale tulid ning kaheksa sakslast kinni võtsid ja paadi ära viisid. Siis ilmusid meie vastu merel saarlasted ja teised eestlased arvurikka röövlaevadega ja võitlesid meiega päeva läbi. Mõned neist vedasid puukirste ja vanu ajulaevu (Jachten) ligi, lasid need põhja ja täitsid kividega ning sulgusid seega sadama sissekäigu. Sellepärast tuli meie peale suur hirm ja ehmatus ja mõtlesime, et enam nende käest ei pääse. Teised nendest valmistasid kuivast puust tuleriida, mis olid asetatud jämedast puust tehtud sõrestikkudele; süütasid riidad loomarasvaga põlema, ning juhtisid vett mööda kolm suurt tuld meie peale. Ja esimene tuli, mis kõrgemalt põles, ujus kaugele lõuna-tu-u-le-ga aetud suure kiirusega meie poole ja eestlased oma röövlaevadel piirasid ümber tule ning hoidsid seda ja juhtisid tule otse koggede keskele, mis olid kokku seotud, et hõlpsam oleks endid vaenlase vastu kaitsta, sellejuures oli aga meil seda enam karta tulesse jäämist. Ja kui siis juba seesama tuli, kõrgem kui kõik kogged, oma leegid ligidalt meie poole sirutas ning meil enam mingit pääsmise nõu ega abi ei olnud, pööras lõuna-tu-u-läkitsele ida-tu-u-le-k-s ja ajas tule kegedest mööda ning meist ära merele. Teine ja kolmas tuli, mis nad meie peale ajasid, vaenlase pealetungimised ja samuti suletud sadam panid meid hirmu ja kartusse, kuni meie kippar Albert Sluk ütles, kuidas meie hädahohust lahti võiksime saada. „Et“, ütles ta, „meie laevad mitte lastis ei ole, vaid tühjad on, siis oleks paraja ja kasina vee

* Kogge — tolleaegne laevatüüp — Hansa laev.

sügavusest küllalt, et võiksime teist teed kaudu sadamast välja saada. Kui teie sõjariistadega varustatud tugevad mehed paatidesse lähete ja ankrust sügavasse vette välja viite, siis vaenlase vahelt läbi jälle meie juure tagasi pöörate ning teised (laevad) ankrust külge kinnitatud köiteste tõmmates meile järele tulevad, siis jõuame meresügavuse peale välja tulla.“ Ja meie tegime tema nõu järele ja alistusime temale; tõmmasime köitega (laevu) kuni hädaohhtlikust (madala) kohast üle saime ning suurele laiale merele välja tulime, need aga, kes ankrust välja viisid, said (tagasi tulles) vaenlase ägeda kallaletungimise all kannatada. Pärast kahepäevast sadamas viibimist ja vaenlaste käest pääsmist pidid sakslased veel kolm nädalat ootama, kuni tuul lõunast puhuma hakkas ja see periood (pool)tuul neid ühel öhtul sõitu alates järgmiseks hommikuks Gotlandi viis.“

Sellest Läti Hindreku kroonikas kirjeldatud loost selgub, et mainitud uus sadam pidi asuma säärasel kohal: 1) Mis võimaldas saarlastele vastas olevalt kaldalt lõunatuulega tuleparvi sakslaste laevade peale lasta ja mida idatuul võis laevadest mööda merele ajada, s.o. sadam pidi olema lahti lõuna ja lääne poolt. 2) Kaldale, kust tuleparved minema lasti, pidi põiki vastu ja sealpool küljes, kus sakslaste laevad seisid, teine kallas olema, kus leidusid viljapõllud ja kuhu sakslased paatidega ehk väikeste laevadega läksid vilja lõikama. 3) Esimene mainitud kallas pidi asuma laialise kindlamaa rannal, kus olid rahva elukohad ühes koduloomadega, sest saarlastel ilmusid kohale ratsahobustega. 4) Sadamal pidi olema kaks suud: üks moodustas harilikku sissekäigu, oli sügavam ja kitsas, teine märksa madalam ja võib olla laiem. 5) Sadam pidi asuma kusagil Saaremaa lääne ranniku vetes, kust sakslastel oli võimalik umbes 12 tunni jooksul lõunatuulega purjetada Ojamaale jõuda. 6) *Pylaysary*“ ehk „*pihlaasari*“ tähendab eesti keeli, nagu kroonistid tõendavad, kahtlemata „*pihlaasari*“, seega pidi uus sadam, kus sakslaste laevad viibisid, mingi pihlasaare ehk pihlalaaju ligilald olema.

Kroonistide arvamised uue sadama asendi kohta lähevad mitmeti lahku. Hupel (Topographischen Nachrichten von Lief- und Ehistland, Riga 1774—1798) arvab, et Sörve- ja Saaremaa vahel olnud 13 sajangu algul merekitsus ehk salm, kust laevad läbi käinud ja mis olnud otsemaks teeks Läänemerest Pärnu või Riiga. Ida pool Sörvemaad s.o. praeguse Salme jõe suus olnud uus sadam, millest sakslaste laevad saarlaste küüsi läbi Salme Läänemerde pääsesid.

Pabst (Heinr. von Letten, Livlandische Chronik, Reval 1867) leiab uue sadama koha Hiiumaa põhja rannikul Reigi lahes Pihla küla ligiduses asuva saare juures olevat ja nimetab kohta „Pihlasaar-Hafen“ (Pihlasaare sadam).

Holzmayeri (Osiliana I. Arensburg 1868) asetab uue sadama Hiiumaa kagu rannikule Soonlepa lahte või lääne poole Sarve nina, kus asuvat saar, mida nimetatakse Pihlasaareks ja kus veel praegugi (1868) kolm pihla kasvavat.

Peale selle on veel hulk teisi ajaloolasi, kes on katsumud teadmata olevat uue sadama asendit leida.

Grevink, professor (Sitzungsberichte der gelehrten estnischen Gesellschaft, Dorpat 1884) lükkab aga ümber mainitud kroonikute oletused uue sadama asendi kohta, sest et need asendid ei vasta Läti Hindreku kroonikas kirjeldatud oludele niihästi geograafilises, geoloogilises kui ka laevasõidu suhtes.

Prof. Grevink'i väidetele tuleb päri olla. Enne ajaloolast aega, nagu geoloogilises uurimises osutavad, oli Saare- ja Sörvemaad vahel küll salm, mille veesügavus oleks laevatav olnud, kuid 700 a. tagasi võis siit ainult täitsa madal merekitsus läbi käia, mis laevadele salmest läbipääsemist ei võimaldanud. Wageneri Saaremaa vanal kaardil 1589 ei ole Salme kitsust näi-

datud, võib olla, see oli niivõrd tähtsusetu, et Waegener, kui vilunud Hollandi meremees ja laevakapten, kellele meie saared ja ranniku vesi hästi tuntud pidid olema, ei arvanud tarvilikuks salme oma kaardile kanda. Truscott oma kaardil 1770 näitab siin laia jõe, mida nimetab „Fluss Salme“ (Salme jõgi). Arrowsmith aga kujutab omal kaardil 1798 Sörve maad täitsa lahus Saaremaast, mille vahelt laialine väin läbi käib, kuna Mellin oma kaardil samal aastal ainult jõe näitab, mille üks haru väikesest järvest lääne poole välja jookseb ning kitsakene on, teine haru on laiem ja jookseb ida külge merde. Hupel oma topograafilisi teadaandmisi kirjutades kasutas vist Truscotti kaarti 1770. ja oletas selle järele, et Salme kitsusest 1215. käis läbi laevatee, mida laevad Riia ja Pärnu sõitudel lühemaks teeks tarvisid, ning siin Sörve ida kaldal asunudki *portus novus*. Kuid nagu öeldud, geoloogiliste olude põhjal ei ole Hupeli oletusel alust ja seda enam, et ümbruses ei leidu „pihla“ nimelist kohta, veel vähem „Pihla saart.“

Samuti ei vasta Pabsti oletus oludele. Ta toetub küll „Pihlasaare sadama“ nimetusele, kuid jääb täitsa arusaamatuks, kuidas sattusid sakslaste laevad Riia—Ojamaa teel siia Põhja-Hiiumaa rannikule hoopis kõrvalise kohta, samuti ei olnud sakslastel siit kuidagi võimalik ühe öö jooksul lõunatuulega Ojamaale purjetada.

Ka Holzmayeri oletusel ei ole alust. Ta põhjendab oma arvamist vist Mellini kaardi (1798.) järele, kus Soonlepa lahe sopis tõepoolest on näidatud kaks väikest saart, millest lõunapoolne „Piglasaare“ ja põhjapoolne „Lalistaju“ nimetuse kannab. Kuid 50 a. hiljem valmistatud Vene hüdrograafilistel- ja topograafilistel kaartidel ei leidu seal samanimelisi saare. Seal kus Mellini kaardil kaks saart paiknevad, leidub hiljemalt ilmunud kaartidel ainult üks väike nimetu saar. Ka kohalikud vanemad elanikud ei mäleta, et siin oleks kunagi „Pihlasaare“ nimeline saar kolme pihlaga olnud, vähemalt 1867 a. mitte. Küll aga leidub siit edela pool umbes 15 km kaugusel Orjaku sadamas Pihlalaide, millel praegugi veel üks hästi vana pihl kasvab. Arvatavasti on Mellin selle saare nimetuse võõriti Soonlepa lahte paigutanud. Oletame aga, et siiski 1215 a. asus Soonlepa lahes „Pihla sadam“, siis ei sobi see koht kroonikas kirjeldatud oludega ning sakslaste laevad ei võinud ka siit saarestikust kuidagi lõunatuulega välja pääseda ning 12 tunniga Ojamaale jõuda; selles kahtleb Holzmayeri isegi. Seega ei ole Holzmayeri ja teiste kroonikute arvamised küllalt põhjendatud, et uus sadam oleks 1215 a. kusagil mainitud paikadel asunud.

Kuid meie saarte rannikul leidub veel teisigi kohti, kus uus sadam võis asuda; neid kohti tahaksin siin ligemalt käsitada.

Oletame, et Läti Hindreku kirjeldus uue sadama kohta vastab enam-vähem tõele, siis tuleb sellega ka kui faktiga arvestada ja selle käiku täpselt jälgida, uurida ning selgitada. Rändajate sakslaste laevad olid teel Riist Ojamaale ja sattusid tormi kätte, mis neid Saaremaa rannikule ajas. 1215 a. aga oli sõit põiki üle Läänemere ning meie saarestik ja rannik võoras-tele meresõitjatele igatahes juba küllalt niivõrd tuntud, et nad ei tarvitsenud Riistat välja sõites enam läbi Muhu väina üle Soome lahe ja piki Soome ning Rootsi randa Ojamaale sõita, nagu seda vikerlaste ajajärgul tehti, vaid selleks valiti otsem mereteed läbi Sörve mere, möödudes Kuremaa põhja ja Saaremaa lõuna tipu. Sakslaste laevad olid aga toll korral tormi käes ja nad ei saanud teed valida, vaid pidid laskma endid tormist ajada kuhu juhtus või kuhu osati varjule pääseda. Torm pidi olema lõunapoolne, mis neid viis Muhu väina, õigem Väikesse väina; siit ja läbi Soela väina käis läbi tolleaegne käidavam

laevatee, mida peaaugult tarvitasid oma laevadega vanad saarlased ja ka võõrad laevad, kes merelt tulles siitkaudu otsima tee Pärnu või mujale ümbruse rannikule leidsid.

Väikse väina kallastel asusid saarlaste kindlustatud kohad ja sadamad, siia ei usaldanud sakslased arusaadavalt oma laevadega peatuma jääda, vaid söitsid peritormi kasutades edasi Soela väina, mida suvised valged ööd takistamata võimaldasid. Et merel torm püsis, siis pidid nad Soela väinas paraja sadama otsima, kus varju leida ja kus oma jõogi ja toidu tagavara täiendada võisid.

Soela väinas Saaremaa põhjapoolsel tipul Pamma nina kohal asub praegu Pihlalaid ja selle varjus Pihla sadam, seda sadamat on saarlased ja hiidlased põlvest põlveni väga vanast ajast saadik oma laevadele talvekorteriks tarvitanud, sest selle sissekäigud on kitsad ja sadam tuulte ja mere ette hästi varjatud. Sadama pinna suurus on praegu 12 h ja suurem sügavus 5,8 m. Idapoolse sissekäigu sügavus on 1 m, läänepoolse — ligi 1½ m, seega kaunis madalad.

See Pihla sadam siin sarnaneb väga hästi Läti Hindrekult kirjeldatud uuele sadamale, see oli tol vanal ajal muidugi veidi laiema piiriga, kuhu sakslaste laevad lähedasti mahtusid. Laevad läksid sadamasse ida sissekäigu kaudu, millel siis rohkem vee sügavust pidi olema; võib olla, praeguses madalas sadama suus liivakorra all lasuvadki saarlaste poolt sadama sulgemiseks põhja lastud kivikirstud ja laevajätised. Saarlased lasid lõunatuulega oma tuleparved Pamma ninalt sakslaste laevade peale, mida ida tuul läänepoolse sissekäigu kaudu merele ajas enne, kui need laevadeni oleks ulatanud. Põllud, kus sakslased oma väikeste laevadega vilja löikamas käisid, pidid asuma vastaspool küljes Hiiumaa rannal — Sõrul.

Läti Hindrek kirjutab veel, et sakslaste laevad pärast seda, kui nad sadamst ja saarlaste käest lahtisele merele pääsesid, siin veel kolm nädalat pidid ootama enne, kui Ojamaa poole said purjetada, tähendab neil

pidi vastane tuul olema. Siit oleks Ojamaa koo-sile vastane tuul SW ehk edela tuul, selle tuule ette ei võinud nad lahtisele merele jääda ega ka mitte Soele väina tagasi saarlaste laevade kätte minna. Sellepärast pidid nad lähemalt ümbrusest varjulist ankruplatsi otsima; see võis olla Saaremaa põhjaranniku Küdemelaht ning siit algasid nad oma sõitu Ojamaale. Ütleme, et sakslased purjetasid siit kõige lähemale Ojamaa saarele Gotska Sandö, sest kroonikas ei ole öeldud, kuhu paika nad Ojamaale välja tulid. Küdema lahest kuni Gotska Sandö'ni on umbes 100 miili. Selle vahe võisid laevad lõuna tuulega väga hästi 12—14 tunniga ära sõita, tehes vaartit umbes 7 sõlme, mis tolleaegsete purjekate kohta juba hästi suur kiirus oli.

Nüüd tuleb aga veel järele vaadata, missugune võis olla Pihlala ja Pihla sadama geoloogiline ilme 700 a. eest. Prof. Grewingki andmete järele (Sitzungsberichte der gelehrten estnischen Gesellschaft zu Dorpat 1884) ei ole Saaremaa ja kogu Liivi lahe ümbruse maa pind mitte palju viimase 700 aasta jooksul tõusnud — see võib olla kõigest 1 m., kuna aga ranniku veed settiva liivaga ja mudaga on tuntavalt ning laialiselt madalaks kujunenud ja ummistatud. Pihlala, mille pinna põhi sisaldab paasilist kruusa ja pealmine kiht liiva, kergib praegu üle merepinna ligi 3 m., pidi seega 700 aastat tagasi umbes 2 m kõrge olema; siin võisid ka pihlad kasvada, millest saar oma nimetuse sai. Pihla sadama sügavust, selle sissekäikude ja üldse ümbruse vete välja reljeefi on Sõla väinas valitsevad suured voolused ajajooksul mitmeti muutnud — kohati sügavamaks, kohati madalamaks, set mere põhi on siin ajuliivane.

Niis siis tuleb oletada, et uus sadam asus siin Pihla sadamas, ja nagu Läti Hindrek selgesti ütleb Saaremaal (*Oeseliae*), aga mitte kusagil Hiiumaa rannikul, sest 1215 a. oli Hiiumaa oma nime-tus (*Dageida*), mis vanal kroonikeril pidi teada olema.

Sõda Aadria merel.

Major Thomazi on avaldanud huvitava teose sõja kohta Aadria merel. Selle sõja tingimused vastavad teataval määral meresõja ja rannakaitse tingimustele Soome lahes. Sellepärast ei ole huvituseta sellega „Sõdur“i“ lugejaid vähe tutvustada.

Kooskõlas 1913 aastal Inglismaaga tehtud kokkuleppega olid sõja alguseks peaaegu kõik Prantsuse merejõud koondatud Vahemerde. Inglise Malta eskaader oli neile tuntavaks toetuseks, kuid mõlema laevastiku operatsioonide piirkond pidi jääma eraldatuks: Prantsuse laevastik pidi tegutsema Vahemere läänepoolses, Inglise laevastik idapoolses basseinis. Esimene ülesanne, mida tuli täita Prantsuse laevastikul ja tema juhul admiral Boué de Lapeyrère'il, oli 19. korpuse Alshiriist Prantsusmaale transporteerimise kaitmine. Praegu veel ei ole unustatud selle transpordi teostamine ja tagajärjeta jäänud Prantsuse ja Inglise laevade poolt ette võetud „Göben“i“ ja „Breslau“ tagaajamine, kellel korda läks Dardanellidesse pääseda.

Kohe vaenulise tegevuse algul Austria vastu teatati admiral Boué de Lapeyrère'ile, et tema operatsioonide baasiks jääb Malta. Tema sai käsu terve laevastikuga sinna asuda. Valitsus tegi temale ülesandeks Aadria merel pealetungi tegevust alustada. „Seadke end võimalikult rutem kõigi Teie kasutada olevate Inglise ja Prantsuse laevadega sõiduvälis ja, demonstriivselt Itaalia randadest mööda sõites, alustage Austria randade ja sadamate vastu kõiki

operatsioone, mis Teie kohaseks loete ja mille algatuse valitsus Teie hoolde jätab“. Oma jutustuse tagasihoidlikkuse peale vaatamata ei saa major Thomazi tähendamata jätta, et see käsk on teadlikult umbkaudseks jäetud ja selle põhjuseks oli asjaolu, et Prantsuse mereväe staap ei olnud kunagi ette valmistanud tegevust Austria vastu. Admiral Boué de Lapeyrère kooskõlastas oma tegevuse valitsuse sooviga, kes tahtis kõige pealt „teha üldise poliitika seisukohast tarviliku demonstratsiooni, sundida Austria eskaadri sadamatest välja tulema ja vabastada blokaadist Montenegro.“

16. augustil 1914 liikus Prantsus-Inglise laevastik piki Albaania randa, soomusristlejad kiilvee rivis, kolm torpedopaatide eskadrilli ees ja mõlemal küljel. Selle lõpmata suure jõudude väljatoomise tagajärjeks oli ainult ühe väikse Austria ristleja, „Zenta“ hävitamine. Kuna Prantsus-Inglise merejõudude ülekaal soomuslaevade poolest kahtlemata suur oli, pidasid austerlased kogu vaenulise tegevuse ajal kinni kaitseisukorraast ja jätsid oma peajõud Polasse. Nende taktika oli lasta vaenlast end kulutada asjata ristlemisega ja püüda tema suuri laevu ootamata veeluste paatide kallale tungidega põhja lasta. Admiral Boué de Lapeyrère sai varsti aru oma demonstratsioonide asjatusest. Tema soomuslaevad sõõvad palju sütt ja põletisaineid. Nad on sunnitud pärast lühikest ristlemit oma baasi Mal-tasse tagasi pöörama, mis asub 300 miili kaugusel Otrante kanalist. Austria randade mõjuv ja lähedane

blokaad nõudis Prantsuse eskaadriit kergeid jõude, mis aga temal täiesti puudusid. Temal ei olnud kiireid ristlejaid ega küllalisel arvul torpeedopaate ja veealuseid paate.

„Et Austria mere blokaadi edasi pidada, deklareeris admiral de Lapeyrère 25. augustil, selleks jääb ainult kaks lahendust: asuda mõnesse Greekaale kuuluvale Joonia saarte lahte või vallata mõni vaenlase baas.“ Selle eesmärgiga seati kokku ekspeditsiooni kava Cattaro vastu. Nähti ette 4500 väljamaalaste leegioni sõduri saatmine; 10.000 Dalmaatsia vabatahtlikku oleks sõjariistu pandud. Montenegro kuningas Nikolai pakkus oma sõjaväe kaasabi. Prantsuse valitsus saatis otsekohe kaks piiramispatareid. Need paigutati Kuk'i juure Lovcen'i mäe lääne kallakule 1350 meetri kõrgusele. Kuid austerlased leidsid varsti üles nende täpse asukoha. 21. oktoobril tungis soomuslaev „Zrinyi“ Cattaro suhu ja pommitas Prantsuse kahureid. Positsioonid tulid evakueerida. Pealegi oleks operatsioon nõudnud 12.000 ekspeditsiooni vägesid ja umbes 20 patareid. Laevastiku kaastöö ähvardas väga kuluks saada. Kaotused oleks laevastikku nõrgendanud ja teda tema olulise ülesande juurest ära kiskunud, milleks oli liitlaste ülemvõimu alalhoidmine Vahemeres.

Prantsuse Valitsuse raskused olid 1914 aasta sügisel liig tõsised, et ta oleks võinud ekspeditsiooni Cattaro vastu lõpuni viia. Prantsuse laevastikul oli väga raske murda Montenegro ranna blokaadi, mida pidasid austerlased. Admiral Boué de Lapeyrère sai aru, et tema suurte laevade ristlemissed Antivari ulgumerel olid väga hädasohtlikud. „See oli tõesti ootamatu õnn, kirjutab ta omas ühes raportis, et seni rasked õnnetusi ei ole juhtunud.“ Pealegi annavad kerged üksused, isearanis veealused paadid, palju tõendusid oma julgusest: „Fresnel“, „Ampere“, „Bernouilli“ ja „Cugnot“ tungivad mitu korda Cattaro reidile. „Curie“, mereväe leitnant O'Byrne juhatusel, laseb end. „Jules-Michelet“ buksiiril viia põhja poole Pelagosast. 18. detsembril asub ta Pola ümbrusse. 19. toimetab ta sissekäigu ette tõmmatud tõkke luuret ja 20. kell 12.30 ilmub reidi sissekäigu ette, sukeldudes kuni 20 meetri sügavuseni. Õnnetuseks jäi aga veealune paat teise tõkke külge kinni, mida ta tähele ei olnud pannud. Temal oli võimata lahti pääseda. Hävitasid kõik oma salajased paberid, otsustab komandör veepinnale tõusta. Ta võetakse austerlaste poolt ägeda suurtüki tule alla ja ta vajub põhja. Ellujäänud saavad vaenlase poolt õnnesoove heroilise kangelasteo puhul. 21. detsembril juhtus õnnetus, mida admiral Boué de Lapeyrère juba kaua kartis. Üks torpeedo tabas tema äärmist eelmist laeva Jean-Barti Brindisi kohal poolel kaugusel Itaalia ja Albaania ranna vahel. Kuid soomuslaev suutis Maltasse tagasi tulla. Pärast seda ei tunginud enam ükski liinilaev Aadria merre. Austerlaste teenistuses oli 10 veealust paati ja nad tarvitavad neid ikka ja ikka julgelt. Aadria blokaad võis ainult olla kauge blokaad. Blokaadi peetakse soomusristlejatega, keda saadavad, kui ilm seda lubab, torpeedopaadid. Vaatamata mereministeriumi poolt ülemjuhatajale adresseeritud manitsuste peale jätkata Cattaro kallaletungi uurimist ja alustada Austria laevastiku vastu kõige ägedamat pealetungi tegevust, häid blokeeriva laevastiku peajõud nagu ka blokeeritava omad, kogu vaenulise tegevuse ajal mõistliku tagasihoidlikkuse juurde.

Kuid Itaalia osavõtmine sõjast 1915. a. aprillis näis seda olukorda muutvat. Admiral Boué de Lapeyrère loodab, et Austria laevastik otsustab lõpuks ometi välja tulla, et enne sõja kuulutamist püüda kallale tungida Itaalia lõuna baasidele. Ta sääb valve uuesti sisse Otrante kaanali otsekohesest lähedusest. Seal samas tabataksegi 26. aprilli öösel „Leon-Gambetta“, mis liikus kuue sõlme kiirusega umbes 15 miili kaugusel

Leuca'st, kahe mõne sekundilise vahega üksteisele järgneva torpeedoga, mis visatud U-5 poolt. 684 meest, nende hulgas terve staap admiral Senes'iga eesotsas, kes jääb püsti omale sillale mereväe kapten André kõrvale, kaovad katastroofis.

Vaatamata mõlema liitlase üksmeele peale koostöö alal Aadria merel, takistas nende tegevust alaline ühtluse puudus ja nende kõrgema juhtimise organisatsiooni puudulikkus.

Kõige auväärsem Aadria mere sõjaoperatsioon oli 1916 aasta jaanuaris Serbia sõjaväe evakueerimine Korfu saarele. Itaalia ja Prantsuse laevastikud töötasid koos selle suurejoonelise ettevõtte läbiviimisel. Nii transporteeriti Korfule 156.000 meest ja Bisertasse 13.000 meest. 12. aprillist alates lahkusid esimesed uuesti moodustatud Serbia üksused Korfust Salonikisse ja 30. mail ühinesid 130.000 uuesti varustatud meest Saloniki armeega. Kuid väike sõda, mis Aadrias edasi kestis, jäi ilma otsustava tagajärjeta. Veealused paadid jätkasid liitlaste veo hävitamist Vahemeres. Liitlaste kaotused tõusid 60.000 tonni pealt oktoobris kuni 135.000 tonnini novembris 1915 aastal.

Kuna Saloniki ekspeditsioon nõudis ühenduste julgeolekut Vahemeres, peeti Londonis 23. ja 24. jaanuaril 1917 a. tähtis konverents Inglise valitsuse algatusel. Veel kord leiti, et pealetungi tegevus on Aadria merel võimatu. Admiral Jellicoe ütles täie õigusega: „Ei või midagi teha, kuni seal ei ole rohkem destroyerid ja on ettevaatamatu sinna saata soomuslaeva ilma suure arvu destroyeriteta.“

Kuid Itaalia admiraliteedi tähelpanu pöördus oktoobri lõpus sakslaste poolt Friuli tasandikul ja Veneetsias (maakond põhja Itaalias) saavutatud edu tõttu Aadria mere põhjapoolse osa juure. Vastu kõrgema sõjaväe juhtimise tahtmist oli admiral Thaon di Revel Veneetsia linna evakueerimise vastu ja organiseeris selle kaitset. Liitlased andsid Itaalia admiraliteedile suurt arvu miine tema kallaste juurepääsude sulgemiseks. Kuid Austria tegevus piirdus Piave seisukohtade pommitamisega kahe vana soomuslaeva poolt, kahe ristleja, kümne torpeedohävitaja ja paljude lennukite saatel. Öösel vastu 10. detsembril Itaalia mereväe leitnant Rizzo väiksel vahilaeval laskis põhja „Wien'i“, ühe nendest kahest vanast laevast, avades nii julge tegevuse, mis maksis elu „Szent-Istvan'ile“ 10. juunil 1918 aastal.

1917. a. novembris andis end tunda kõrgema juhtimise tihedama koostöö vajadus. Pariisis otsustati luua liitlastevaheline merenõukogu. Kuid Itaalia admiraliteet ei tunnistanud ühtegi vahesegamist juhtimisele Aadria merel. Itaalia admiraliteet püsis oma vaate juures, et tema laevastiku päämine ülesanne Aadria mere põhja osas on ära hoida kallaletunge merelt tema sõjaväe parema tiiva vastu.

Kuid veealuste paatide vastases võitluses saavutati 1917. a. lõpul ja 1918. a. algul suurt edu. 11. veebruaril alustati tõkke sissepanemist Fano ja Korfu vahel. 22. augustiks oli kohale pandud 46.000 meetrif. 30. septembriks lõpetati see töö.

Järjest suurenevad takistused mida tegi tõke veealustele paatidele, ja Berliini staabi pealekäimised sundisid uut Austria merejõudude juhatajat admiral Horthy't ette valmistama suure kallaletungi kava. 9. juunil 1918 aastal koondas tema Cattarosse neli Novara tüüpi kergeid ristlejaid. Need pidid läbi minema Otrante kaanalist ja sõitma veel 20 miili lõuna poole, et juure kutsuda Brindisi ristlejad ja Fano-Leuca liinil tungida tõkkejõudude kallale. Seda kallaletungi toetaks kaksteist veealust paati ja seitse soomuslaeva. Juhuse tahtmisel sõitsid 9. juuni õhtul Anconast välja kaks Itaalia vahilaeva, et luurata Dalmaatsia saarte ümbrust. Ühega nendest sõitis vahva komandör Rizzo. Nad valmistasid juba oma baaside tagasi tulema, kui kell 3.15 hommikul Rizzo

põhjapool märkas suitsu. Ta arvas kõigepealt, et temal on tegemist torpeedopaatidega, kes teda taga ajama saadetud. Ta otsustas kasutada kuu viimast valgust, et neile kallale tungida. Kuid varsti tundis ta ära kaks suurt soomuslaeva, Szent-Istvani ja Tegethoffi, mis liikusid kiilvee ravis, ees torpeedohävitaja ja külgedel kuu torpeedopaaati. Komandör Rizzo võttis väga aeglase käigu, et vältida oma mootorite müra ja libises kahe torpeedopaaadi vahele, mis piirasid Szent-Istvani vasakult. 300 meetri kauguselt ta laskis välja oma kaks torpeedot. Need tabasid soomuslaeva otse keskele ja ta vajus põhja kella kuue paiku hommikul. Mõlemal vahilaeval läks korda minema pääseda.

See suurepärase julgustükk vaigistas lõpulikult Austerlaste pealetungi tahtmise. Nende suured laevad ei tulnud enam välja sadamast. Kuni vaherahuni jäi Aadria meri peaaegu tühjaks. Seal liikusid ainult liitlaste ja Austerlaste veealused paadid, kes nagu pimedad öösel otsisid ühteteist peaaegu alati asjata. Liitlastel oli harva edu. Kuid siiski inglise H.-B.-4 laskis põhja 24. mail Saksa veealuse paadi U.-B.-52 Drini lahes. Samuti 20. septembril Saksa U.-47 tabas „Circó“, kes kell 4 hommikul selgel ööl seistes 7 miili kaugusel Rondoni maaninast, täitis oma akumulaatoreid. Septembri keskpaigas, kui ida armeede pealetung murdis Bulgaaria rinde, kindral Franchet d'Esperey tahtis ära hoida, et vaenlane ei saaks Albaaniast omale merebaasi varustamise ja evakueerimise jaoks. Ta nõudis suurt laevastiku tegevust Durazzo vastu. Itaalia valitsus annab selle ülesande admiral Thacon di Revel'ile. 2. oktoobril suured Itaalia, Prantsuse ja Inglise jõud admiral di Revel'i enese juhatusel, kes asus „Dante-Alighieri'l“, läksid seda sadamat pommitama. 53 hüdroplaani 29 jahilennuki saatel pildusid pomme. Kuid vaatamata mõne tulekahju peale, ei löödud ühtegi

asutust teenistusest välja. Kui 14. oktoobril itaallased linna tungisid, võisid nad seda baasi takistamata kasutada.

Kuid Itaalia admiraliteet uuris hoolega kavasid, kuidas vallata Pola sissepääsu ja hävitada seal ankrus olevad Austria soomuslaevad. Ettevõtte oli äärmiselt kardetav. Sadama tökked olid varustatud pikkade teraskastega plakkidega. Üks Itaalia mereväe insener combineeris iseliikuva torpeedokujulise aparaadi, mis liikus kokkusurutud õhu abil ja võis ujuvate tōkete alt läbi pääseda. See pidi kandma kahte pommi, mis tuli kinnitada kallaletungitava laeva kere alla, ja teda juhitud kaks julget meest õhuga täidetud gummiriides. Ülesleidja insener Rossetti ja sanitaarleitnant Paolucci asusid teele 31. oktoobri õhtul ja kottpimedal ööl pukseeriti nad kuni 1000 meetrini tōketest. Kella 23 kuni 3 läks aparaadil korda läbi pääseda kõigist tōketest. Kell 4.50 pääsesid nad „Viribus-Unitis'e“ juure ja kinnitasid ühe pommi tema külge. Kuid üks tunnimees pani neid tähele. Nad arreteeriti ja toodi laevale. Seal said nad teada, et öösel vastu 31. oktoobrit oli Jugoslaavia komitee võimu garnisonis ja laevadel oma kätte võtnud ja et Austria laevastikku enam ei ole. Kuid aeg liikus edasi. Laeva külge kinnitatud pomm pidi varsti lõhkema. Mõlemad ohvitserid avaldasid nüüd laeva komandõrile serblasele neid kõiki ähvardava hädahoju. Laev evakueeriti. Kell 6 hommikul hävines kõige ilusam laev Austria laevastikust.

Aadria meri jäi kogu sõja aja teise järgu operatsioonide teatriks. Seal peeti väikest sõda: austerlased peaaegu ei tulnudki välja oma sadamatest. Kuid see oli neile ka ainus mõistlik taktika. Liitlaste laevastikud, vaatamata oma liinilaevade arvulise ülekaalu peale, ei saanud vabastada võitlusest ühtegi oma maaväe osa. Kaitse veealuste paatide vastu nõudis, nagu mujalgi liitlastel raskeid ohvreid. A. K.

Kaitseväe elu.

Mõnda Tartu garnisoni elust.

2-se jalgv. rügemendi ülema korraldusel hakati valmistama käesoleva aasta algul „Lembitu“ kasarmute platsile liuvälja. Sellega taheti võimaldada sõdurite asukoha ligidal, vabal ajal, tasuta uisutamise. Ühtlasi arendada sporti ja siduda sõdureid oma kasarmust-kodu külge.

Liuvälja pidulik avamine sõduritele ja nende külalistele oli 10. jaanuaril, millest rohkesti osa võeti. Viimane näitab, et ka see spordiharu teiste seas küllaldast käsitamist leiab ja huvi pakub.

Praegu käivad täies hoos ohvitseride õppused ja loengud. Paljudes teemides tuleks kasutada andmeid meie möödunud Vabadussõjast. Et aga käesoleva ajani Vabadussõja ajalugu veel ilmunud pole, on isearanis loengute ettevalmistamises teatavad raskused. Harilikult tuakse näiteid ilmasõjast, või ka Vabadussõjast isiklike mälestuste ehk muljete põhjal. Sellega käsitatakse paljud sündmused ja põhipaneva tähtsusega faktid liig pääliskaudselt, puudulikult ehk koguni liig subjektiivselt seisukohast.

Suure huviga oodatakse ohvitserkonnas noorte kindralstaabi ohvitseride lõputööde ettekandmist.

Esimesena esines juba 22. jaanuaril terve karnisoni ohvitseridele „Sõdurite Kodus“ kapten Kasak teemiga: „Maskeerimine“. Küsimuse arenemine praegu ja tulevikus välisriikides ja meil.“

Referent andis umbes 3 tunnilises kõnes kujuka pildi maskeerimisest; selgitades selle sisu, s.o. arenemist, tarvidust ja kaitset, hulga tabelitega, diagrammi-

dega ja valguspiltidega. Kõne võeti tänuga vastu ja jättis väga häa mulje.

Diviisi ülema soovil kanti ette kapten Kasak'i poolt järgmisel päeval samas kohas, sama teem terve garnisoni allohvitseridele. Kõne kestis jällegi üle 2 tunni ja kuulati suure tähelepanuga.

Avaldati soovi, et ülanimetatud töö ilmuks pea raamatuna üldiseks tarvitamiseks. Ja kui seda mitte aja puudusel nii ruttu võimalik teostuda pole, siis vähemalt antaks kooperituna väeosadele käsitada. (On kavatsus seda tööd, „Sõduri“ lisas täienduste ja parandustega avaldada. Toim.).

Kindralstaabi ülema samane uus loengute korraldus väärrib tõsist tähelepanu ja ohvitseride suurt tänu. 2-se diviisi kahurvägi korraldas 23. skp. „Sõdurite Kodus“ kinnise peo, millest ühiselt osa võtsid ohvitserid, üleajateenijad ja sõdurid ühes oma poolt kutsutud külalistega.

Selle peo eesmärk oli: vaimliste sidemete süvendamine ohvitserkonna ja sõdurite vahel; samuti, et luua sõduritele ajakohast meelelahutust ja kasvatada ning arendada neis seltskondlist kasvatust.

Mõte on algatuse saanud IV. grupiülema poolt. Sarnaseid õhtuid kavatakse esialgu pidada üks kord kuus.

Väeosade koostöö, tundmaõppimise ja sidemete loomise otstarbel oleks soovitatav sarnaseid õhtuid korraldada ka ühiselt. V. J.-n.

Isamaa ja kodumaa — miks on nad mulle kallid. Patriotismi tunne inimese hinges*).

(Praktiline tund sõduritele).

O. Sepp, kpt.

Sissejuhatus.

Patriotismi tunne on põhjapanev moraalne väärtus riiklikes eluvaldustes, eriti kaitseväes. Kuivõrd see tunne on sõduris välja arenenud, niivõrd on temal ka arusaamist sellest kõrgest kutsest, nagu see on isamaa kaitsmine sisemiste ja välimiste vaenlaste vastu. On väga tähtis leida neid teid ja võtteid, kuidas inimese hinges äratada ja elustada neid õrnu hingelisi liigutusi, mis igal inimesel juba algeliselt olemas.

Alljärgnevas ridades katsun näitliku tunni näol valgustada seda küsimust — nii ainet ennast kui ka meetodilist käsitamise viisi sõduri tegeliku kasvatusel juures. Pean tähendama, et jutuaajamised isamaa mõiste üle peavad aset leidma kohe noor-sõduri väeossa ilmumisel esimestel päevadel, mil algust tehakse tegeliku õpetusega.

Enne tunni algust tuleks ettekanne elustamiseks klassis üles seada Eestimaa kaart, seintele riputada olemasolevad pildid isamaa ilusamatest kohtadest. Tundi väga huvitavaks ja näitlikuks aitavad teha suurelt paberile kirjutatud ja nähtavale kohale pandud sisukohased loosungid ehk üksikud mõttekillud, mis käesolevas teemis käsitatakse, näit.: Eestimaa on minu isamaa. Mina olen eesti rahva liige — Eestimaa on minu kodu. Armasta oma isamaad, sest ta kaitseb sinu eluühisid kõige paremini. Ühendus teeb tugevaks jne. Udupiltide näitamine on iseäranis huvitav — seob õpilaste tähelepanu ja äratab uudishimu. Valguspiltide näitamiseks oleks väga soovitatav väeosades muretseda globoskoop. Selle aparaadiga on võimalik näidata igasuguseid käepärast olevaid pilte. Käesoleva teemi käsitamisel võiks tarvitada väljavalitud piltpostkaarte, mis kujutavad

meie maastikku, linnu, jõgesid, järvesid, rannikut jne. Globoskoobi puudumisel võib eduga tarvitada ka projektsioon aparati, kuid raskust sünnitab asjaolu, et väeosades puuduvad praegu veel vastavad pildid kogud. Raskused, millega õpetaja-ohvitser alguses kohu kokku pörkab, on õpilaste tagasihoidlikkus ja kartus vabalt ja julgelt omi mõtteid ja läbielamusi ümberolijate juuresolekul avaldada. Sellest saab üle. Tund alatagu sissejuhatusena, milles õpetaja lühidalt ja koduselt ilma ametlise ilma kõnelusega püüdku luua vaimlist kontakti enese ja õpilaste vahel, ühtlasi ära määrates, mis on eelseisva tunni teemiks. Õpilastega võiks aset leida järgmine kõnelus:

Tund.

Täna tunnil katsume üheskoos lahendada mõnda küsimust, mis igalühele omane. Mina ei taha teada, kuipalju keegi teab — see pole minu ülesanne. See on meie vahel lihtne kõnelus ja mõtete vahetus. Sellepärast ei tarvitse kellelgi karta omi mõtteid vabalt avaldamast. Katsume omis mälestustes ellu kutsuda need kuldsead ajad lapsepõlvest, mil meie parema osa elust mööda saatsime vanemate juures isakodus, isamajas. Katsume ennast silmapilguks koguda ja laseme omil mõtetel end kanda sinna, kus elavad meie vanemad, sugulased, tuttavad, kus oleme sündinud, üles kasvanud ja elanud.

Inimese isiklik kodu.

Sissejuhatusena on õpilaste tähelepanu teritatud ja mõtted soovitatavas suunas liikuma pandud. Nüüd tuleks küsimuste ja kostmistega varal välja selgitada see tõde, et igale inimesele on tema isiklik kodukoht armas ja kallis. Küsimused peavad aga nõnda valitud olema, et kujutluste levimine oleks

O. Sepa artikkel käsitleb põlevat päevaküsimust meie kaitseväes — kuidas selgitada ja arendada meie sõduris tema isamaalisi tundeid — armastust oma kodumaa, rahva ja riigi vastu.

Artikkel on välja kasvanud neist praktilistest tundidest sõduritele, mis antakse kultuur-selgitustöö kursustel õppivate ohvitseride poolt. Nende tundide aineteks on valitud meile sõduri kasvatusel alal aktuaalse tähtsusega küsimused eesmärgiga koguda andmeid ja kogemusi selle ala edasiviimiseks meie oludes.

Sõduri kasvatusel küsimus on raskesti lahendatav küsimus eriti meil nii sisult kui meetodilt. Ta nõuab kohe asjaolu järjekindlat jälgimist: a) virke töömehi k o h t a d e l, kes selleks tööks on vastavalt ühtlaselt ette valmistatud, ja b) tehtud tähelepanekute ja saadud kogemuste k o o n d a m i s t keskasutusse — kindralstaapi, kus nad vastavalt ümber töötatakse. Selles sihis ongi arenemas meil töö tulevikus. Juba senised tähelepanekud on andnud huvitavaid tagajärgi, mille propageerimiseks „Sõdur“ on lahkelt lubanud ruumi näitlikkude õppetundide avaldamiseks.

Käesoleva tunni reaalse eesmärgi oli: a) virgutada ellu oma kodumaa vastu sõduri tundeilm b) teha sõdurile teadlikuks tema vahetust rahva ja Eesti vabariigiga.

Võin tõendada: meie sõdur on tundelikum, kui seda harilikult arvatakse, leidke vaid tee tema tagasihoidlikku hingeilma. Seda teed katsubki näidata O. Sepp. See on: 1) ohvitseri hästi ettevalmistatud võluv jutustus, 2) mälestuste ellukutsumine kodust, mis on igale inimesele armsaim paik ilmas, 3) mõjuvad näitlikud abinõud — pildid ja meie ilusamad luulepärlid, mis hästi ja mõjuvalt ette kantud. Ühinen autoriga, et meile kõige praktilisemaks ja odavamaks abinõuks muuta tunni sõdurile huvitavaks näitlikkusega — on globoskoop, mis võimaldab näidata iga pilti ja skeemi, postkaarti j. n. e. üksikõik missugusest raamatust.

Sellepärast väeosad — rutake selle aparaadid muretsemisega.

Sõdur kui vaimliselt nõrgalt välja arenenud töömees, sellepärast ta ei suuda tunnis kaua pealt kuulata ohvitseri jutustust, vaid väsib ruttu ja muutub üksikõikseks. Parim abinõu selle pahe vastu on — tund nii korraldada, et sõdur ise aktiivselt võiks osa võtta tunnist. Seda teebki autor, esitades küsimusi sõduritele nende kodusest elust. See on väärtuslik katse, mida tuleb kasutada sagedasti. Läheb meil korda sõduri kodune elu ära kasutada selleks, et nende läbielamuste varal temale selgitada tema kohuseid ja tegevusi sõjaväes, siis oleme meetodikaliselt jõudnud tähtsa sammu edasi.

Käesoleva tunniga autor saavutas häid tagajärgi. Sellepärast ka „Sõduri“ lugejaskond ärge võtku passiivselt ülestõstetud küsimust, vaid avaldage oma l t p o o l t uusi mõtteid ja ideid, kuidas teie olete kohapeal lahendanud ja käsitanud sarnast teemi. Meie riviohvitserkonna seljataga on ju mitmete aastate kogemused meie sõduri õpetamisel ja kasvatamisel. Ärge olge kitsi nende avaldamiseks. Kogutud vaatluste ja kogemuste tilgad on alus meie kasvatusmeetodite rajamiseks. A. T.

järjekindel, et üks kujutus kutsuks välja teise ja õpilane viibiks tugeva suggestiooni mõju all. Kuid pean tähelepanu juhtima ühele tõsisele faktorile. Tunded tumestuvad tingimata reaalelu nähtustega. Opositsioon on mõõdapääsematu. Siin keruvad üles mitmesugused elu mured ja sotsiaalvahekorrad. Kuid peab kohe aluses tähelepanu juhtima raskustele ja näitama, et elu on kõikjal seotud raskustega. Elu on võitlus. Seda peab õpetaja teravalt alla kriipsutama ja hästi valitud küsimustega ja näidetega lahendama ühiskondlisi vahekordi ja näitama, et elamise ja arenemise võimalused on kõigil ühiskonna liigetel. Ka vaeselapsele on armas tema kodukoht ja suureks kasvades, mälestused temast sama kallid kui rikkal.

Kodukoha idüllil vaatlemisel, peab õpetaja püüdma suggereerida ja vaimustada õpilasi. Tähtis on siin tunnete pinevus ja ülevoolavus. Küsimused: 1) Kus olete sündinud? 2) Kas vanemad elavad? 3) Mida teevad? 4) Mida ise tegite? 5) Jutustage, kuidas Teie oma lapsepõlve mööda saatsite. 6) Kes olid teie mänguseitsilised. 7) Kas mäletate veel mõnda oma lapsepõlve sõpradest, koolivendadest. 8) Mida tunnete kui mõnega kokku saate. 9) Mida tunnete, kui mõtlete selle koha peale, kus olete sündinud, lapsepõlve mööda saatnud, meheks sirgunud.

Küsimust arutades tuleb rehkendada ka selle asjaoluga, et paljud oma sünnipaigast on pidanud lahkuma mitmesugustel põhjustel ja isegi võõrsile rändama. Need on paratamata nähtused. Opositsiooni peab pehmendama, elamusi õpilases äratades sunnime teda apelleerima tundmustele. Veesugulus on üks tugevamatest alustest, millel baseerib patriootiline tunne. Perekonna mõiste on nimetatud psüholoogilise omaduse tõttu ülekantav rahva pere, r a h v a k o d u mõistele.

Kui küsimus läbi harutatud, siis võiks õpetaja teha järgmise lühikese kokkuvõtte: Kodu! See sõna äratav meis niisugused vägevad tunded, mida sõnadega seletada võimata — selleks ei jatku sõnu! Kõigile meile on kallid meie kodu, koht kus meie mööda saatnud lapsepõlve. Lapsepõlv, see on aeg, mis meie mälestustes elavalt püsib. Kes meist ei armastaks meelde tuletada seda kuldset aega kui ühes teiste lastega kasteheinas paterdasime, mängisime ja lusti lõime, lepikus ja niidul pajupilli tegime ja linnupesi otsisime. Illustratsioonina võiks ette kanda näit. M. Körberi luuletuse: „Vaikne, kena kohakene“...

Edasi tuleks selgitada tundeid, mis valdavad inimest kodust lahkumisel. Küsimused: 1. Mida tundsitate kodust lahkumisel kaitsevähke tules! 2) Mida tundsitate, kui kodus omastega jumalaga jätsite. 3) Mispärast oli Teil nõnda raske kodunt lahkuda.

Kokkuvõtte: Kodust on meil alati raske lahkuda. Meie igaüks mäletame seda, mida üleelasime, kui kodu pidime maha jätma. Neil lahkumise silmapilkudel omas kodu ärarääkimata väärtuse. Mingisugune kibe ja liigutav tunne valdab igat ühte, olgu tema rikas ehk vaene. Illustratsioonina võiks sünnituaa hoogne ja tunderikas Dr. M. Veske „Isatalust lahkumine“.

Ühe vägeva tunde peale, mis inimest valdab, kui tuleb kauemat aega viibida kaugemal kodust ehk võõrsil, peab tähelepanu juhtima. S. o. k o d u i g a t s u s. See on tunne, mis üksiti mõõdupuiks on, kui võrd teatav isik on seotud koduga ja oma perekonnaga oma rahva ja oma rahva koduga. Küsimused: 1) Mida tundsitate, kui kodust kaugel viibisite? 2) Kas oli Teil võõrsil parem elada? 3) Kas tuletasite seal meelde seda kohta, kus lapsepõlves elasite. Mis Teie siis mõtlesite? 4) Võõrsil kuuldes tundmata keelt, mis Teie siis tundsitate? 5) Kui peale

kaumat aega väljaspool Eestit omasuguvannaga kokku puutsite, mida Teie siis tundsitate? Sagedaste küsimuste harutamisel ärgu jatku õpetaja alla kriipsutamata ka seda kirjeldamata röömuhoiskamist ja õrnu tundeid, mis iga inimene üle elab oma koju tagasi pööramisel. Küsimused: 1) Mida tundsitate, kui võõrsil tulles koju poole teel olite? 2) Kuidas on see koht Teile, kuhu jõudsite kus olete sündinud ja üles kasvanud, võrreldes sellega, mida võõrsil olite näinud? 3) Mida tundsitate, kui kuulsite üle pika vaheaja emakeelt?

Rahva kodu — kodumaa ja isamaa.

Ka rahval on oma kodu, kus ta elanud ja töötanud aastasadu. Eesti rahva kodu on Eestimaa ja Eesti Vabariik selle loomulik väljendaja. Eestis tunnen ka mina kui Eesti rahva liige end kodus olevat. Eesti riigi kodanikuna elan oma isaisade maal ja see maa on mulle kallim kui kõik muu, sest Eesti Vabariigi kaitse all on rahuldatud kõige paremini ka mu isiklikud huvid. Minule Eesti on ilusam koht maailmas.

Oleme kuulnud või isegi näinud, et mujal maailmas on ilusaid kohti, mis imetlust äratavad. Kuid võõras ilu ei soojenda ega rahulda meid ega ärata meis mingit sügavaid ja armsaid tundmusi. Kui omal kallil isamaal ringi vaadata, siis näeme, et meilgi on olemas ilusaid kohti. Meie kodumaa loodus on suurepärane. (Selle juures tuleb õpilastele näidata väljavalitud udu pilte ilusamatest kohtadest — illustreerib tundi). Edasi. Meil on oma keel — emakeel. Kui armsa kõlaga ta on. Vene ajal valitses koolis kohtus ja ametiasutuses võõras keel. Koolis pidime tuupima võõrast keelt. Umbkeelsed ametnikud ajasid meie asju. Meid peeti halvaks, kui julgesime avalikus kohas oma keelt tarvitada. Kohtutes puudus meil võimalus isiklikult oma asju ajada. Pidiime palkama tõlke, kes suurt tasu nõudsid, kuid lohakalt omi kohuseid täitsid ja tihti peale asju võltsisid ja vassisid. Meie olime keeletud, olime tummad. Lähemast minevikust mäletab igaüks veel Saksapatsiooni aega. Saksa sõjavõimud panid maksma igal pool oma keele. Meie kõlavat emakeelt tarvitati nagu armupärast ja paigutati alati viimasele kohale, kuna Saksa keel esimesel kohal ilutses. Võimata rasked olid meil siis ajad. Veel enam: Meie rahva pojad pidid omal ajal Vene sõjaväes teenima. Vanematelt inimestelt võib praegugi päris imelugusid kuulda, kuidas eestlased Vene keelt mürdsid ja komando sõnu pähe tuupisid, ilma, et nende tähtsusest aru oleks saanud. Õpetajad-venelased pidasid aga iseenestest mõistetavaks, et eestlane, kui Vene riigi kodanik pidi Vene keelt oskama. Eestlase elu oli Vene sõjaväes väljakannatamata. Nüüd aga, kus meie iseseisvad oleme, nüüd kõlab igal pool koolis, kirikus, ametiasutustes ja sõjaväes armas emakeel.

Kodu on igale inimesele hallikaks, kust ammutatakse elujõudu, kus inimene puhkab ja ergutust saab. Perekond on see algeine ühiskondline üksus, kus üksikud liikmed on kokku sulanud üheks tugevaks jõurikkaks tervikuks. Perekond on kalju, mida lõhkuda ja killustada raske, sest tema üksikud liikmed hoiavad kokku. Niisama ka Eesti rahvas, see on niisama üksus, mis kokku liidetud üksikutest liigestest — lahutamata tervikuks — oma enda poolt loodud riigis. Et see pere ei laguneks, peavad tema üksikud liikmed nõnda samuti kokku hoidma. Vastasel korral hävineksid tema üksikud liikmed, suiguks surmale terve rahvas.

Kujutame ette üksikut puud legendikul — tuul kõigutab ja vintsutab teda, raputab ja murrab mahagi, kui tema juured nõrgad on. Teine näide. Ühel isal oli seitse poega. Isa kavatses järele proovida poegade

tarkust. Lasi tuua metsast seitse keppi, sidus nad ühte kokku ja midis kimbua vanema poja kätte, käskides seda katki murda. Viimane pingutas küll, kuid tagajärjeta. Nii katsusid kõik järgimööda, kuid asjata. Siis võttis isa kepid kimbust lahti ja murdis nad kõik järgimööda kerge vaevaga katki. Nähti siis, et ühendus on see jõud, mis meid tugevaks teeb.

Iga üks meist teab, et meie esivanemad on kauges minevikus olnud vaba ja rippumatu rahvas. Vabaduse kaotamise järele tuli orjaaeg vali ja vaearikas. Veristes võitlustes läks looja vabaduse päike ja maad kattis orjaöö pime ja pilkane. Kuigi murdisid „kalevite kanged pojad“, ometi see oli vaid ajutiselt. Liig suur oli rõõvlite jõud, kui et oleksime suutnud sellele vastu panna. Ometi oma hinges eestlane kandis edasi vabaduse aadet põlvest põlve kuni ta heleda tähena loitma löi rahva pühas heitluses — V a b a d u s s õ j a s. Isamaa on hädaohus! Selle hüüdsõna all tõttasid lahingusse külg külje kõrval meie paremad isamaa pojad. Nad näitasid, et tuline isamaa armastus ja rahvuslik üksmeel suudab korda saata imetegusid.

Veel ühe asja peale tuleb õpilaste tähelepanu juhtida, s. o. kõigi rahvakihtide ühemeelse ja ennast-

salgava töö peale isamaa kasuks. Tuleb ära mädata, et põhjustata üks nuriseda, et meie isamaa mitte eluvõimalusi ei pakuks. Kahtlemata, meie maa ei ole rikas „kulda ega hõbedat ei leidu siit,“ kuid see ei tohi põhjust anda nurisemiseks. Selle asemel peame väsimata hoolt ja püsivust üles näitama. Lootus ja usk parema tuleviku sisse ühelt poolt ja tõsine töö teiselt poolt, need on alused, mis elu ilusamaks ja lahedamaks teevad. Nurin ja loidus peavad kaduma. Käed külge, rakendame endid isamaalikule tööle. Siis kaob vaesus ja tõuseb jõukus. Lainetagu lokkav rikas ennem meie rabades, kui Brasiilia põlistes rüades.

Pidagem kalliks verega võidetud vabadust. Armastagem oma kodumaad. Seame kõigile ohtudele vastu tugeva isamaaarmastuse ja üksmeele, siis oleme hääd isamaa pojad.

Kõlaga meie kõrvus ikka ja alati vägevasti

„Mu isamaa, mu õnn ja rõõm,
Kuis armas oled Sa.
Ei leia mina ial teal
See suure laia ilma peal,
Mis mul nii armas oleks ka,
Kui Sa mu isamaa.“

Kavatsused punases õhulaevastikus.

Toimetuse märkus: Käesolev kokkuvõte on tehtud lennuasjanduse eriteadlase poolt.

Nõukogude Vene vanem lennuasjanduse töomees A. V. Sergejev on ilmutanud raamatu „Punase õhulaevastiku strateegia ning taktika“. Selles raamatus puudutakse ka Eesti nime ja üldse on ilmunud raamat huvitav, eriti veel sellepärast, et seal käsitatakse omapäraseid norme ja mõtteid Vene lennuväe kohta. Allpool mõningaid väljavõtteid sellest raamatust ühes märkustega.

A. V. Sergejev (edaspidi lühidalt — autor) toob lühikese ülevaate sellest, kuidas üldises kaitse skeemis on paigutatud ja ülesanded määritud õhuväele Inglismaal, Itaalias, Prantsusmaal, Poolas ning Ameerikas, ning arvestades Vene olukorraga, jõuab otsusele, et tervikult teistelt riikidelt kopeerida õhuväe strateegiat ning taktikat oleks patustamine. Autor nõuab, et Venes loodaks oma parane, oludele vastav taktika. Analüüseseerides taktikat üldse, autor ütleb: „Meile ei ole tarvis õhujõu kui seesuguse hindamist, meile ei ole tarvis õhujõu, kui seesuguse taktikat, vaid meile on vaja punase õhujõu taktikat ja tema hindamist. Meile on tarvis algebriline vormel, mitte õhujõu kui seesuguse kohta, vaid punase õhujõu kohta, milline konkreetselt olemas, sest õhujõu taktikat üleüldse ei olegi. See taktika muutub ja vibreerib alati nõnda kuidas muutuvad sõdivate poolte õhujõud nende arvu ja headuse mõttes.“

Autor oletab, et Nõukogude Vene õhujõud jääb vastase omast alati nõrgemaks, sellepärast: „Õhujõu taktikas peame meie eestkätt otsima ja üles leidma võimalused ning meetodid, kuidas vähemal õhujõul võidelda suurema vastu.“

Strateegia kohta ütleb autor: „Kogu meie strateegia peab olema sunnitud selleks, et killustada vaenlase armeed kui süsteemi, kui organismi. Sellest vaatepunktist välja minnes omab hiigla tähtsuse uus sõjariist — agitatsioon, klassivõitluse sünnitamine vaenlase armee. Sest sel momendil, kui armee reguleerimine tehnikaga on takistatud, lõhutud, sünnib

inimese võit tehnika üle.“ Seda väidet selgitab autor edaspidi lühidalt, kuid minule isiklikult on jäänud viimane lause selgitamata.

Analüüseseerides strateegiat, teeb autor järgmised otsused: 1) „Mingisugust erilist õhujõu strateegiat ei ole, sest et on olemas üks üldine strateegia. Õhujõud on vaid strateegiline abinõu.“ ja 2) „Kogu õhujõu strateegia sisaldub praegu selles, et aidata maa- väge ning merejõudu; ainult viimaste tegevus toob meile võidu või kaotuse sõjas.“

Edasi ütleb autor taktika kohta: „Kõik (õhulaevastiku) taktika peab seisma viisides (oskuses) kasutada igasugustes kombinatsioonides lendmasina lahingu elemente. See on peamine ja esimene osa õhujõu taktikast.“ „Lennuvägi on kõige esmalt armee silmad, mingisugused uhked õhulahingud ei või kiita lennuväge armee silmadeks, kui lennuväe algülesanne, armeele nägemise garanteerimine, on halvasti täidetud. Kahurväe halva töö eest maksab jalgvägi. Veel rohkem maksab jalgvägi halva lennuväe töö eest.“

Autor jagab õhujõu (õhulaevastiku) kahte ossa: 1) armee lennuvägi — войсковая авиация ja 2) lahingu lennuvägi — боевая авиация. Esimesse ossa asetab autor kõik vaatluslennukid, teise ossa hävitajad ning pommituslennukid.

Olles teinud selle jaotuse, tõstab küsimuse — kas on võimalik sõidada armeel, kellel pole lennuväge. Vastus on järgmine: ilma lennuväeta võib armee sõidada, aga see on temal raske ning võib tuua suuri kaotusi, sest ta tegutseb pimesi. Selle all tuleb mõista armee lennuväge. Mis puutub lahingulennuväesse, siis arwab autor, et ilma selleta sõidada võiks, ja kui see lennuvägi vajalik on, siis mitte armeele otsekohe, vaid esimese osa lennuväele, s. o. armee lennuväele, et võimaldada luureteenistust. Autor ütleb „võiks“ sellepärast, et tuleb arvestada olukorraga. Nimelt, kui on olemas lahingulennuvägi, siis teda muidugi kaotada ei tule, kus aga teda pole, seal ei tule teda sisse seada enne, kui täielikult on organiseeritud armee lennuvägi (luureteenistus). Eelpool kinnitab autor, et lahingulennuväge ei tohi mingil tingimisel soetada armee lennuväe arvel.

Käsitades õhus ülivõimu küsimust, leiab autor, et õhulahing iseendast kui seesugune ei ole sugugi tähtis, kui temast kasu pole luureteenistusele. Vaenlase peajõud on tema luurelennuvägi. Hävitaja ei ole armeele kardetav. Õhulahingu objekt on — vaenlase luurelennuk. Seda tuleb hävitada. Küsimus on ainult — kuidas. Atakeerida tuleb vaenlase hävitajat ainult siis, kui selleläbi tee vabaneb vaenlase luuremasina või pommipilduja atakeerimiseks. See tahab vist küll olla tühekiulne väide, sest ikkagi tuleks (minu arvates) atakeerida ka igat vaenlase hävitajat (kui olukord soodne), olgugi et sellega ei taheta teed avada luure ehk pommituslennuki atakeerimiseks. Põhjus — vaenlase hävitaja on ju see, kes segab ja himustab allalasta meie luure või pommituslennukit, nõnda siis on oleb temast meie vaatlusteunistus, mille autor nimetab esimesena ülesandeist. Edaspidi järeldabki autor, et ülivõimu õhus saavutada (õhulahingutesse astuda) on vaja selleks et: 1) hävitada vaenlase luuret ja 2) võimaldada endal luure toimetamist. Nõnda siis oleks kallale tungi objektiks igal ajal (kui olukord soodne) ka vaenlase hävitajad, sest viimastest on oleb p. 2 täitmine.

Käsitades küsimust, milliste piirideni tuleks Nõukogude Venes luua õhujõudu, ütleb autor: „Meie kunst sõdida seisab selles, et võita vähemate jõududega.“ Peab vahele tähendama, et autor peab silmas Lääne-Euroopa sõjavägesid, rikkaliku tehnikaga, rimetades Vene sõjaväge vaeseks tehnika alal, ka kaugemas tulevikus. Edasi: „Sellest välja minnes, peame kõigi teiste arvel looma endale tubli armee lennுவေး, heade kaitseomadustega. Tema tasub end alati ära, toob kasu malevale. Erilistel kordadel, kui on tarvis teatud punktis ja teatud momendil saavutada ülivõimu õhus, tuleb kasutada hävitajaid lennuosi piiratud arvul. Kui maleval on olemas kõik 100% armee lennுவေး, siis peab olema selleks ülesandeks 50% hävitajaid. Maleva küllastamise piiriks armee lennுவေးga tuleb lugeda: 1 salk 6 lennukit (töötavaid) ja 4 tagavaralennukit korpuse peale. Nendele tuleb veel ka u d s e l t juurde lugeda: 1 fotograferimise salk rinde peale, 1 sidesalk kõigi rindete peale ja 1 salk kahurväele armee kohta. Nõnda siis lugedes rinde peale 25—30 hävitajat (üks salk armee peale), saame umbes 50% hävitajaid rinde armee lennுவေး arvust (изъ числа войсковой авиации).

Sarnast skeemi autor nõuab ellu viia, õeldes: „Taktikas, organiseerimises ja ehituses (авиационное строительство) peame meie punase niidina omaks võtma selle idee. Meie oma õhuväe aktiivsust mõõdame

maleva aktiivsusega. Aktiivsus seisab selles, et viimane kui maleva samm valgustataks lennுவေး poolt.“

Lühidalt kirjeldades spetsiaal (pommitus) lennுவေး tütleb autor: „Kui kindel reegel, pommitama peab kõiki surnuid märke õõsel, elavaid märke aga, millised küllalt ruttu ei suuda õhukaitset luua ja millised märgid ruttu kaduda võivad — pommitada päeval.“

Lõpetades peatükki „Võit õhus“ teeb autor järgmised kokkuvõtlikud järeldused:

„1) Lahinglennuväe ja Armee lennுவေး vahekord on oleb sellest, milline idee pannakse õhusõja aluseks. 2) Suures õhusõjas, kus tähtsamates suunades muidu ei saa teostada ülesandeid kui et saavutada ülivõimu õhus, nõutakse 2—3 kordset ülekaalu vaenlase üle, täielise ülivõimu saavutamiseks on vaja mitmekümne kordne ülekaal. 3) Meie ressursid ja meie sihid ei kõnele tardidusest luua lahinglennuväge enne kui pole loodud armee lennுவေးgi täielikult. 4) Kaitstes ennast õhus ja piirdudes ainult maleva ülesannete täitmisega kõveneme meie vaenlasega võrreldes 2—3 korda. 5) Meie taktika, ülesanded ja eesmärgid on — olla abiks malevale. Kõik muu on teise järgu tähtsusega. Sellest välja minnes on hävitajate lennuosade suurendamise tendents kahjulik, kisub meid sprodile, lahingusse lahingu enda pärast, ilma ei side oleks maleva tardidusega. 6) Võitlus ülivõimu pärast ja selle abinõud on õigustatud siis, kui maleva on küllastatud armee lennுவေးga (1 salk välidiviisi peale). 7) Ülivõimu all ei tule mõista vaenlase õhujõu täielikku paraliseerimist — ülivõimu mõiste on kaudne. Kogu tegevus suunib sellele, et näha rohkem vaenlast. 8) Kergem on võidelda (ja on kasulik) enda nägemise eest kui et takistada vaenlase nägemist. 9) Hävitajad lennuosad on malevale kahjutumad, kahjulik on luurelennuväge, sellepärast on viimane sõjas õhujõu pealiik.“

Puudutades kahurväe ala, väidab autor, et lennுவေး poolt abiandmine kahurväele vaatluste näol on tarvilik. Lennukiga konkureerida võib siin arostaat, kuid mitte igakord (maastik, liikumised). On vaja mõlemad vahendid. Autor iseloomustab kahurväe ning lennுவေး koostööd järgmiselt: „Kahurväe tule korrigeerimine lennukilt on nõnda tähtis, et seda teenistust võib eelistada pommipildumisele. Neil distantsidel, kuhu ulatub kahurväge, tuleb üldse loobuda pommitamisest, vaid selle asemel anda lennukid kahurväele abiks. See oleks kasulik.“

(Järgneb).

A. S.

Mälestusi vabadussõjast.

Viles katke¹⁾.

Juba seisis Kuperjanovi partisanide pataljoni 2-ne grupp ühes Ingeri pataljoniga Oranienbaumi lähedalt Krasnaja Gorka kindlust paremalt poolt haaraval positsioonil, kui korraga midagi arusaamatut juhtus, — Ingeri pataljon leidis enese kolmest küljest, s. t. eest, paremalt tiivalt ja seljatagant sissepiiratud olevat.

Algas äge võitlus, missugune ettekujutatav ainult seisukorras, millises osutusid ingerlased. Raske oli kujunenud seisukorda millegagi seletada. Paremalt küljest ingerlaste teades Põhja-Lääne armee osad ning ainult viimaste taganemine võis vastasele võimaldada ingerlastele seljataha pääsemise.

Hiljem osutus see oletus õigeaks. Põhja-Lääne armee oli täiesti ilma olulise põhjusega, ilma et vastane

selleks mingisugust tõuet oleks andnud ja ilma ingerlastele teatamata omilt seisukohtil taganend ning ingerlaste parema tiiva kaitseta jätnud.

See oli alatu ja must ingerlaste äraandmine; võiks isegi seda täpsemalt nimetada — äramütumine. Põhja-Lääne armee ei suutnud millegagi oma teguviisi seletada ja põhjendada. Ei olnud sellal Ingeri pataljoni paremal tiival Põhja-Lääne armee ja vastase vahel minguguseid tõsisemaid kokkupõrkeid ega võitlusi; ei nõudnud seisukohtade mahajätmist ka taktika ja strateegia, kui viimaste nõuetega Põhja-Lääne armee üldse rehkendati.

Ingerlastel jäi üle ainult taganeda, — taganeda meeletult ja kangelaslikult võideldes ja raskeid kaotusi kandes. Vastane tulistas väikesearvulist pataljoni eest, paremalt tiivalt ja seljatagant. 2-se

¹⁾ Esimesed katked on ilmunud „Sõduri“ 1925 a. numbrites.

grupi juhataja leitn. Soodla ei suutnud ingerlasi aidata, sest tema juhatusel olevad kaks kompaniid partisane olid võitluses vastasega, kes ingerlaste rasket seisukorda kasutades löögi ka keskriinidele juhtis ja üldisele pääletungimisele asus, et ingerlaste toetuse andmist võimatuks teha. Mingsuguseid reserve aga leitn. Soodla käsutuses ei olnud.

Seisukorrast teatati kolonel Partsile ja aseadm. Pitkale, kes viivitamata korralduse tegid Koskolova külas seisva 4-da jalgväe rügemendi ülemale kolonel Seimani'le oma rügemendiga kohe tegevusse astuda ja võimalikult kiiresti ingerlastele abi anda. Kolonel Seimani ja tema ohvitseride energilisel tegevusel läks korda ingerlastele võrdlemisi ruttu abi saata ning 4-da jalgväe rügemendi osad võtsid peagi endised ingerlaste seisukohad tagasi.

Ingeri pataljoni oli tublisti taganenud ja võrratu-masti kannatanud. Tema väikesearvulisest ohvitseride perest oli suurem osa langend, sõduritest sai palju surma ja haavata ja 63 meest langesid samal taganemisel vastase kätte vangi. See oli üldse üks suurematest kaotustest ingerlastel, eriti veel sellepärast, et kogu pataljoni vaevalt kolm-neli ohvitseri rivisse püsima jäid.

Muide ei saa vaikides mööda minna väikesest vahejuhtumisest 4-mas jalgväe rügemendis, kui see käsu sai ingerlastele abiandmiseks. Nimelt tõrkus üks mainitud rügemendi pataljonidest välja minemast. Sõdurid motiveerisid oma tõrkumist sellega, et nende praeguse, Krasnaja Gorka, operatsiooni siht ja otstarv küllalt selged ei olevat. Nad avaldasid oma täielikku valmisolekut Eesti Vabariigi kaitseks, käesolevat juhtumisel olevat aga tegemist mitte kaitsemisega, küll aga kas maadevõitmisega või Põhja-Lääne armee avitamisega kahtlaste sihtide poole püüdmisel. Ka teenised nimetatud pataljonis kaks sõdurit, kes osmakordse Krasnaja Gorka operatsiooni ajal Põhja-Lääne armee äraandlikkuse tõttu olid vangi langenud. Neil oli korda läind vangist põgeneda ning salaja läbi rinde tagasitulekul olid nad Põhja-Lääne armeelaste kätte sattunud, kus nad selle asemel et neile oma väeosa ülesotsimist ja sinnapääsemist soodustada, kinni olid pandud, kust neid ainult Eesti võimud vabastasid. Põhja-Lääne armeelaste toores ja alatu ümberkäimine nendega oli meestel veel hästi meeles, — neil oli ohjeldamatu ja peaaegu orgaaniline viha Põhja-Lääne armee vastu ja nad olid seda ka kogu pataljonis levitada suutnud.

Teisest küljest aitas sama meeoleolu süvendada seljatagune ajakirjandus. Ei teatud ju, milliste sihtidega alustati Krasnaja Gorka operatsioon. Kindralstaap ei võinud rahuldada ajakirjanduse ja

kodaniku uudishimu; Krasnaja Gorka operatsioonist osavõtvad väeosad ei tohtind oma tegevusest ja viibimispaigast kodumaale teateid saata, sest see oli ebasoovitav. Ka olid sõdurid ise Krasnaja Gorka operatsiooni ja saavutussuunas teadmatuses. Nii ehitas ajakirjandus Krasnaja Gorka operatsiooni suhtes ekslikke oletusi, missugune nähtus osutas selgesti meie ajakirjanduse taktitundetuse pääle ja avaldas halba mõju sõjaväes.

Raportid tõrkujate üle saadeti aseadm. Pitkale, kes need Vägede Ülemjuhatajale edasi saatis. Kolonel Seimani ja ohvitseride poolt selgitati silmapilgu seisukorda ja selle tõsidust ning peagi astus pataljon täiesti ühelmeelile võitlusse, täites oma ülesannet isegi hiilgavalt.

4. jalgväe rügement võttis ingerlastest mahajäetud positsiooni tagasi ning ingerlased asusid uuesti, end vähe koondades, oma ülesannete täitmisele. Ka jäi neile nüüd 4. jalgväe rügement toeks ning koos hakkasid nad edasi tungima, et lõpulikult vallata Oranienbaumi, mis neile ülesandeks oli ning millega saavutatud oleks suur soodustus ja tugipunkt Krasnaja Gorka operatsiooni arendamises.

* * *

Aseadm. Pitka tegi eelpool kirjeldatud Põhja-Lääne armee alatust teguviisist vastavad järeldused ja informeeris sellest Inglise admirali Covan'it, Vägede Ülemjuhatajat kindral Laidoneri, 1 Eesti diviisi ülemat ja Narvas asuvat Inglise sõjaväelist saatkonda. Viimane komandeeris kohe pääle selle oma esitajana kapten Fitzjev'i Peipia sadamasse, et kohapääl Põhja-Lääne armee tegevust silmas pidada ja täpset informatsiooni saada sündmuste käigust.

Peagi, pääle kapten Fitzjevi Peipiasse jõudmist, saabusid 27. okt. kohale Inglise rasked 15 tollilised meri kahurid monitor „Erebus'il“, mis reisil Valgestmerest koju olid, kuid adm. Covan'i soovil Baltimerre Inglise ja meie laevastikule toetuseks juhtiti. Noode olid relvad, missuguste vastasel midagi väärilist vastu seada ei olnud. Ainukene „Erebus'i“ kahuri mürsk kaalub umbes 65 puuda, millest juba selle lõhkejõudu ja kohutavat tegevust ette võib kujutada.

Alguses oli „Erebus'i“ tegevus juhuslik. Kalishi sadamasse jõudes tulistas ta vaid vaenlase blokhause ja Seraja Loshadi maaninal asuvaid rannapatareisid. Hiljem, kui ilm soodsamaks muutus, hakkas aseadm. Pitka Krasnaja Gorka kindluse pommitamist kogu laevastiku poolt ja jalgvägede üldist pääletungimist ette valmistama.

J. J-ra.

Kuritegevus meie kaitseväes.

A. Leht.

Oma iseloomu järele jagunevad kaitseväelaste kuriteod kahte liiki: puhtsõjaväelised ja üldised. Maksvate seaduste järgi langevad kaitseväelased niihästi ohvitserid kui ka sõdurid kuritegude pärast, mis on toime pandud kaitseväe teenistuse ajal, sõjakohtu alla, teised vähemates üleastumistes ja väärtgedes rügemendikohtu, suuremates sõjaväe ringkonnakohtu alla, esimesed aga igal juhtumisel sõjaväe ringkonnakohtu alla.

Üle vaadates möödunud aasta eest sõjaväeringkonnakohtu tegevust, leiame järgmisi andmeid kaitseväelaste karistamise kohta. Üldiselt on sõjaringkonnakohtu alla antud mitmesuguste kuritegude pärast 232 kaitseväelast; nendest oli õigeks mõistetud 40, karistatud 280 ja amnesteeritud 3. Kuritegude üksikute liikide järgi leiame karistusi: kuritegude eest ülemuse isiku

ja alluvuse vahekorra vastu — 51, nendest karistatud üks surmanuhtlusega ja 3 sunnitööga; väejooksikuid 32 ja omavõllisi lahkujaid 30, kohustetäitmisest kõrvalehoidjaid 1; võimupiiridest üleastujaid 12; karuliteenistuse kohuste rikkujaid 10; kroonu varanduse meelega rikkujaid 1; sõjariistade varguseid 5; võimu kuritarvitusi 1; korrariikkujaid 3, kroonu varanduse kõrvaldajaid 40; hooletuid ja lohakaid kroonu varaga ümberkäimises 4; võltsimisi teenistuse alal 7, altkäemaksuvõtjaid 5.

Üldiste kuritegude eest on karistatud; tapmise pärast 2; surmamise pärast ettevaatamatuse tõttu 6; haavamise pärast 7; varguste eest 24; petmise pärast 1; võõraste dokumentide tarvitamise pärast 5; võltsimiste pärast 4; vahialt põgenemise pärast 11; sala-

kuulajatele kaasaaitamise pärast 3 ja riigivastalise tegevuse pärast 5.

Võrreldes seda arvustikku eelmiste aastate kokkuvõtetega peab konstateerima, et kuritegevus siiski aeg-ajalt väheneb. Võttes arvesid viimase kahe aasta eest leiame, et 1923 a. oli karistatud 369 isikut; 1924 a. 332, 1925 a. aga 280.

Nagu aruandest näha, langevad suuremad kuriteo arvud distsipliini rikete, väejuoksu ja kuritarviduste peale. Väejuoksu ja kuritarvidused on, võrdlemisi mõeldaläinud aastaga, vähenenud, esimene umbes 35%, teine 10%, kuid kasvanud on kuriteod distsipliini rikete alal. Kuritegede vähendamisele riigi varanduse kõrvaldamisel on rõhksti kaasa aidanud praegu maksivad täpsemad ja sagedamad kontrollid. Kroonu varanduse raiskamisi sel kujul kui seda märkasime vabadussõja ajal ja sellele järgnevatel aastatel, kus üle löödi terved rahasummad, peaaegu sugugi ette pole tulnud, vaid kuritarvidused piirduvad vähemate summade kõrvaldamisega ostude juures, kus see on lubatud väeosade eneste algatusel.

Väejuoksikute arv on siiski veel suur küll, kuid selle paise väljalõikamist võib loota lähemate aastate jooksul, kui kodaniku arusaamine vabariigi mõistest areneb. Väejuoksikute arvu suurendavalt tõsiselt kurikalduvusega isikud, kes olles tabatud mitmesuguste üleastumiste pärast ja sagedasti ka varguste eest, karistuse kartusel väeosast lahkuvad. Tuleb ette tüüpilisi väejuoksikuid, kes niipea kui neid väeosast tagasi saadetakse, sealt uuesti lahkuvad, elatades ennast väikestest vargustest.

Mis puutub distsipliini rikkesse, eriti ülemuse ja alluva vahel maksivate vahekorra normiderikkumistesse, siis peab kahjuks konstateerima, et suur süü langeb allohvitseride peale. Sagedasti tuleb lugeda juhtu-

misi, kus allohvitserid, rühma või jaotlemad ehk nende asetäitjad ise vahekorra rikkumistes süüdi on. Distsipliin sel kujul kui ta oli Vene sõjaväes, ei ole meil mõeldav, sellepärast ei ole ka mõeldav viiakuse vastaline ümberkäimine noorsõduriga, kes sagedasti võrreldes oma ülemaga intellektuaalselt palju rohkem arenenud on ja sellest tulevad ka kokkupõrked, mis lõpevad alluva kohtu kätte andmisega sõnakuulmatuse või vastu-rääkimise pärast, sest viimane osutub ikkagi süüdlaseks seaduse ees. Allohvitseri ülbe ümberkäimine aga ei saa seaduse järele karistusest vabastamise põhjuseks olla, kuigi ta võib esineda karistust pehmendava asjaoluna. Aga sellega ei ole rahuldatud õiguse tunne. Sarnased juhtumised tuleks väeosade ülemate poolt hooliga kontrollida. Sagedasti on arusaamatuse põhjuseks ka ülemuse poolt mittekategooriliselt antud käsud ja korraldused.

Vähenenud on veel vargused, karauli- ja valve-teenistuses, mis omal ajal kohutavaks tõusid ja tähelepannes selle kuriteo ala eest rasket karistust, mitmed mõtlemata teo eest sunnitööle pidid asuma. Seda küsimust on ridade kirjutaja poolt püütud juba varemalt erilise tähelepanu vääriliseks teha, ning väeosades on nähtavasti ka rõhku hakatud panema selle kuriteo tagajärgedega tutvunemise peale, millest võib ka järeldada kohuste rikkumiste vähenemist.

Poliitiline riigivastaline tegevus on ka möödunud aastal mõned kaitseväelased süüpingile kiskunud. Nende tegevus küll ei kuulu möödunud aastasse, vaid juba 1924 a., kui enamised agendid eriti intensiivselt püüdsid oma kihutustööd kaitsevägekke laiuli laotada. Nendest süüdimõistetutest kuuluvad 3 tuntud H. Heidemanni organisatsiooni ja kaks Reinkubjase organisatsiooni.

Raamat-teated.

Tehniliste vägede taktika. Sideteenistus.

D. Lebedev,

Kindralstaabi kindral-majoor.

133 lhk. Tondil, 1925 a.

Merejõudude staabi kivitrükk.

Selle pealkirja all on lugupeetud Kõrgema Sõjakooli professor 1925 a. detsembrikuus välja andnud oma loengud sideteenistuse alal, nagu seda võib järeldada lisandusest pealkirja lehel: „Etteloetud kaitseväge Ühendatud Õpeasutustes 1925 õpeaastal“.

Oma töö kokkuseadmisel on autor kasutanud (märkus sissejuhatus eel) nelja allikat: 1) Prantsuse 1923 a. sidemäärustikku, 2) Saksa 1922 a. sidemäärustikku, 3) Zeitlini sideteenistuse õperaamatut (Цейтлин. связь. ч. I и II. Москва, 1925.) ja 4) isiklisi kogemusi Vene-Jaapani ja Imasõjast (1914—17.). See allikate nimekirja ei ole aga nähtavasti täielik, sest et autor oma sissejuhatuses (lhk. 1—11) juba 6. reast alates räägib veel sidepidamisest meie viimastel manöövritel, kus „ilmsiks tulid mitmesugused puudused, milledest siinsamas üldkokkuvõtte toon“ (sissejuhatus 10. ja 11. rida). Kahjuks ei ole aga autor algul ära tähendanud, kelle

poolt see üldkokkuvõte on valmistatud, sest sisu järgi otsustades ei näi see olevat muud kui osa „Otepää manöövrite“ kokkuvõttest side alal. Juba lugedes sissejuhatus jääb mulje, et autor ei püüagi kinni pidada mõnest omast juhtivast mõttest, või töös läbi viia mõnd üldjoont.

Olles asjast huvitatud, pööras nende ridade kirjutaja paari Otepää manöövril tegutsenud ohvitseri poole ja siis selgus vastavate võrdluste järele, et autor on oma sissejuhatus sõnasõnalt maha kirjutanud punase ja sinise poole mõne vahekohtuniku üldkokkuvõtteist. Selle juures autor ei ole püüdnud lugejatele isegi selget pilti anda sellest, kus lõpeb ühe vahekohtuniku (näiteks, kin.st. kol. P.) ja kus algab teise (näiteks, ins. kol. R.) ettekanne. Kuna mõlemad nimetatud vahekohtunikud manöövritel kumbki eripoolle tegutsesid, siis on sissejuhatus omandanud koguni segase ilme. Selleks paar näidet. „Sideteenistuse“ autor D. L. kirjutab oma sissejuhatus 6. leheküljel: „kõige halvem on see, et mõnele väeosale käsku üldse ei anta, nii kui parempoolse pealetungi grupi vasakule grupile 18. sept.“. Autor, tsiteerides siin ühe vahekohtuniku kokkuvõtet, jätab ütle-

mata, kummal pool see „gruppide grupp“ siis käsuta jäi, kas siniste või punaste pool ... Teises kohas, kasutades ühe sinise poole vanema vahekohtuniku ettekannet, kinnitab D. L. „telefonistid kaunis rahulikult teatasid minule, et juhed on mõne tunni ehk poole päeva rikkos“. Ei tahaks uskuda, et kindral D. Lebedev'ül, kui sinise poole vanemal vahekohtunikul, manöövritel 7. rügl. telefonistidega just sel puhul kõnelmist oleks olnud. Siin peab tahtmatult otsusele tulema, et lugupeetud D. L. kaunis ebaõnnestanult on käsitanud võõrast ettekannet, esitades selle oma raamatus enda isikliku tööna. Mõnda sissejuhatuses käsitud puudust (näiteks telefoni kaabli ülesseadmine, veoabinõude puudumine sidematerjalide veoks jne.) korratakse sissejuhatuses mitmel korral ja mitmes variatsioonis.

Sissejuhatusega tutvunedes asub lugejal 2dal leheküljel töö enese juurde. Kuid siin tabab teda suur üllatus, sest raamatu autor ei paku midagi muud, kui Prantsuse sidemäärustiku tõlke. Jääb täiesti arusaamatuks, milleks siis korraldas lugupeetud D. L. Kindralstaabi VI osakonna poolt väljaantud Prantsuse sidemäärustiku uuttrüki, kuna veel esimene kaugeltki müüdud ei ole ja kõigile 175 marga eest „Söduri“ toimetusest on kättesaadav. (Toimetuse sõrendus.) Ehk on see uus tõlge? Mõlemaid väljaandeid võrreldes selgub, et üks on teise täpne mahakirjutus ainult mõningate vähemate konarluste parandamisega. Teiselt poolt on aga täielikult Prantsuse määrustiku tõlkest paragrahvide numbrid eemaldatud ja omaltpoolt rida eksitavaid vigu juure lisatud. Autor ei ole seega „kasutanud“ mitte Prantsuse sidemäärustikku (nagu seda võiks järeldada selle määrustiku prantsuskeelse pealkirja ettetoomisest allikate nimestikus), vaid omas töös ära toonud Kindralstaabi VI osakonna poolt väljaantud tõlke — sarnaselt oleks pidanud see ka seisma allikate nimekirjas. Siis lugeja oleks vähemalt teadnud, millega siin tegemist.

Autor kinnitab algul, et on kasutanud ka teisi allikaid, kuid see on võib olla 1% üldisest tööst. Nii 54—57 lehekülgedel on kasutatud ainult Zeitlini I jagu (sedagi kaunis ebaõnnelikult, sest Hughes'ist on saanud Hyges). Siis lhk. 96—99 on toodud rohkem sidekäskude sisukordasid kui on prantslastel.

Võrreldes Kindralstaabi VI osakonna tõlkega, on D. L. raamatul veel see pahe, et tema lisas puuduvad prantslaste sideskeemid. Selle asemel on D. L. paigutanud oma raamatu lõppu rea leppemärke, missuguste otstarbekoha-

suses üksikutel juhustel võidakse vaielda seni kui puudub tarvilik sanktsioon.

Saksa 1922 a. sidemäärustikku (H. Dv. 421. Der Nachrichtendienst im Reichsheere vom 19. 3. 1922. Berlin 1922.) (olgugi, et allikates mainitud ei ole aga autor oma töös üldse kasutanud ja seda ei taha meie lugupeetud professor D. L.-ile sugugi puuduseks lugeda sel põhjusel, et seda määrustikku kasutada ei sünni, kuna ta on vananenud ja oma maksvuse veel 11. detsembril 1924 a. kaotas, mil kinnitati uue Saksa sidemäärustiku 3. osa: „H. Dv. nr. 421. Ausbildungsvorschrift für die Nachrichtentruppe (A. V. N.) Heft III. Gliederung und Einsatz der Nachrichtenverbände“ (ilmunud trükist Berliinis 1925 a., hind 2.40 Saksa kuldmarka).

Lõpuks tuleb tõsiselt kahetseda, et meie Üh. õppeasutustes side alal on ette loetud ainult Prantsuse sidemäärustikku muutmatul kujul. Meie sidepidamise tingimused lahingväljal on ju sootuteistsugused kui Prantsusmaal ja neist tingimustest autor oma loenguis läheb lausa mööda: ometi ainult meie eriliste olude uurimustel lektori poolt on reaalne väärtus õppurite seisukohalt. Ses mõttes loengud oleks pidanud andma konkreetse vastuse küsimusele, missugused on siis need meie lahingtegevuse tingimustes eelistavad sidevahendid ja kuidas neid tegelikult käsitada konkreetsetes lahingolukordades. Loenguist selgub vastuvaidlematult, et vastuse sellele tegelikule küsimusele autor (ja lektor) on jätnud võlgu oma kuulajaskonnale. Kuid vana tõde on: mis puudub õppeklassis juhi õpetamisel, see jääb puudu igavesti ka lahing- ja manööverväljadel.

Selle tagajärg: Side! Side! — nagu seda autor nii kujukalt kirjeldab oma sissejuhatuses.
K. R.

Schmitt.

Waffentechnisches Unterrichtsbuch für den Polizeibeamten.

See raamat on ilmunud Berliinis, 1926 a. R. Eischmidti (NW7, Mittelstr. 18) väljaandel. Sisaldab 274 lehekülge (1/6 p.) teksti (207 joonestusega) ja ühe suure üheksavärvilise skeemi; hind 3 Saksa marka. Raamat on väljaandja poolt saadetud „Söduri“ tutvunemiseks.

Sisukord üldjoontes:

I osa: Politsei relvad.

Lõige A: Politsei löögi- ja torkerelvad, nagu — gummikaikad, traatkepid, mõõgad, pistodad ja teisi; nende kirjeldus ja tarvitamine.

Lõige B: 9 mm pistool 08 ja 7,65 mm barabellumpüstol ning nende laskemoot. Osade kirjeldus; koostöö; tarvitamine; korrashoid; lahtivõtt ja kokkupanek; tähtsamaid andmeid pistolitest.

Lõige C: Taskupüstol „Mauser 7,65“ kõige üksikasjalikumaid andmeid selle kasutamiseks.

Lõige D: 9 mm ja 7,63 mm Mauser-Püstol.

Lõige E: Püstol-kuulipilduja 181 (M. P.) üle 24 lehekülje kõige üksikasjalikumaid andmeid selle relva ja ta kasutamise kohta.

Lõige F: Karabiin 98 (Kar. 98).

Lõige G: Kuulipilduja 08 (M. G. 08).

Lõige H: Kaigaskäsigranaadid (mitmeid süsteeme).

Lisa: I. Valgustuspüstolid ja valgustuspadrunid. Siin leidub huvitavaid andmeid kui püstolite süsteemi nii ka kasutamise kohta. Samuti on siin toodud ajalooline ülevaade käsi-tulerelvade arengust.

II osa: Laskejuhendid.

Selles leidub tähelepanu vääriivaid andmeid laskeharrjutuste kohta mitmesüsteemilistest püstolitest.

III osa: Käsigranaatide viskeõpetus.

Toodud sisukord näitab, et raamat käsitab küsimusi, mis pakuvad huvi ka sõjaväelastele. Andmed siin mainitud Saksamaal valmistatavate relvade kohta on täielikud. Kui meelestame, et Saksa praegune politsei võib teatud piirini osutada ka sõjaväe kaadrina, siis saame aru, mispärast on mõeldud see laisisuline relvade õpetus politseile.

Kõne all olev raamat peaks aset leidma meie sõjaväe ja kaitseliidu raamatukogudes.

Ametlikud teated.

Sõjainistri käsukirjad.

Nr. 15.

Tallinnas, 11. jaanuaril 1926 a.
(Varustusvalitsus).

§ 1.

Käsin 1926 aasta peale välja anda üleaja-teenijatele allpool näidatud varustus ja raha:

Järjek. №	Varustuse nimetus	Asjade arv	Lisamaterjali muretsemise- ja õmblusraha		Valmisasjade muretsemise raha	
			Mk.	Mk.	Mk.	Mk.
1	Paľitu	1	1800	—	—	—
2	Poolpalitu, mereväe	1	1200	—	—	—
3	Kuub, maaväe, välja arvatud ratsaväe	1	1200	—	—	—
	Kuub, ratsaväe dolman	1	3000	—	—	—
3a	Kuub, mereväe	1	1200	—	—	—
4	Madruspluus, merev.	1	500	—	—	—
5	Vest, mereväe	1	500	—	—	—
6	Püksid, kõikide väeliikide	1	300	—	—	—
7	Suvipluus, maaväe	1	350	—	—	—
8	Sviiter, mereväe	1	—	—	—	—
9	Suvimüts, maa- ja mereväe	1	—	550	—	—
	Suvimüts, ratsaväe	1	—	800	—	—
10	Talimüts	1	—	450	—	—
11	Sääregasaapad, maaväe	1	—	2500	—	—
12	Poolsaapad, mereväe	1	—	1300	—	—
13	Saabaste parandusmaterjal	2	—	à 200	—	—
14	Särk	3	à 80	—	—	—
15	Triiksärk	2	—	à 700	—	—
16	Aluspüksid	3	à 80	—	—	—
17	Sokid, paari	4	—	à 100	—	—
18	Sokid, soojad, paari	2	—	à 140	—	—
19	Käterätt	2	—	à 60	—	—
20	Taskurätt	2	—	à 25	—	—
21	Kindad, paari	1	—	150	—	—

Järjek. №	Varustuse nimetus	Asjade arv	Lisamaterjali muretsemise- ja õmblusraha		Valmisasjade muretsemise raha	
			Mk.	Mk.	Mk.	Mk.
22	Tekk	1	—	—	1400	—
23	Aluskott	1	20	—	—	—
24	Padjakott	1	12	—	—	—
25	Voodilina	2	à 12	—	—	—
26	Padjapüür	2	à 12	—	—	—
27	Vöörihm	1	—	—	—	—
28	Esituspagunid	1	—	—	200	—
29	Esituskindad	1	—	—	150	—

Märkused: 1. Järjekorra Nr. Nr. 1, 2, 3, 3a, 4, 5, 6, 7, 14, 16, 23, 24, 25 ja 26 all näidatud varustusasjade peale ühes rahaga ka põhimaterjalid, järjekorra Nr. Nr. 1, 2, 3, 3a ja 6 all voodiriiie ja voodri vaheriie, järjekorra Nr. 4 all voodiriiie ja sinine kraeriie ning järjekorra Nr. 5 all voodiriiie ja selja voodiriiie välja anda.

2. Järjekorra Nr. Nr. 8 ja 27 all näidatud varustus välja anda valmisasjadena.

3. Järjekorra Nr. Nr. 1, 3, 8, 10, 22, 23, 24, 27 ja 28 all näidatud varustus välja anda ainult neile, kellel on õigus käesoleval aastal seda varustust saada.

Alus: Kaitseväe kraamiga varustamise seadlus §§ 6 ja 22, kaitseväe kraamiga varustamise tabel Nr. 8 ja Sõjanõukogu protokoll 9. detsembrist 1925 a. Nr 615.

§ 2.

§ 1 näidatud varustus ja raha väeosadel välja nõuda Sv. Varustusvalitsuse Intendantuuri osakonna kaudu jaanuarikuu jooksul üleajateenijate tegeliku arvu järele.

Raha välja anda väeosadele veebruarikuu jooksul.

J. Soots
Kindralstaabi Kindral-major,
Sõjainister.

Nr. 32.

Tallinnas, 23. jaanuaril 1926 a.

(Korraldusvalitsus).

On teada, et mõned kaitsevälelased, olles vormi-
riietes, võtavad osa tantsust avalikkudes kohtades.

Loen seda mitte kohaseks ja keelan ära kaitse-
välelastele vormiriietes tantsimise igasugustes avalik-
kudes kohtades, nagu restoraanides, kohvikutes jne.
välja arvatud kinnised pidustused.

J. Soots.

Kindralstaabi Kindral-majoor,
Sõjaminister.

Tänukiri sõjaministrile.

Briti saatkond.

Riias.

12. jaan. 1926 a.

Teie Ekstsellents,

Inglise Riikliku Sõja Haudade Kom-
misjoni esitaja kapten Greig käis hiljuti Eestis,
et koondada ühte surnuaeda Tallinna 16 Briti
laiali maetud langenud sõjaväelast Eestis.

Komisjoni esitaja oli vastu võetud suu-
rima lahkusega eriti Eesti Sõjaväe Varus-
tuse ülema, Tallinna komandandi Oskar A.
Raudvere ja garnisoni arsti poolt.

Kolonel Raudvere andis välja matuse-
paiga ja kõik korraldused viidi läbi tema
kaastegevusel ja abiga. Kompani sõdureid
ühes tosina staabi-ohvitseridega ja orkester
olid üles seatud ümber, maetavate auks.
Samuti paigutas kolonel Raudvere ühe auto-
mobili ühes juhiga kaptn. Greigi korraldusesse
ja sagedasti saatis tema kapten Greigi isik-
likult.

Mul on au teatada Teie ekstsellentsile,
et nende tegurite peale on Kuningliku Valit-
suse tähelepanu juhitud ja minule on üles-
andeks tehtud edasi anda Teie ekstsellentsi
kaudu Briti ühendatud Kuningriigi ja nende
Asumaade Valitsuste tänu ja lugupidamist,
kes haudade komisjonis esitatud — Eesti
Sõjaväe Varustuse ülema, kolonel Raudvere'le,
garnisoni arstile ja teistele Eesti ametnikkudele,
kes tegid nii palju komisjoni töö kergend-
duseks.

Kasutan seda juhust, et uuendada Teie
Ekstsellentsi vastu minu kõige sügavama lugu-
pidamise kinnitamist.

Ekstsellents Leo S e p p'ale
Välisministri k. t.

J. C. T. Vaughan (allkiri).

Sõjavälised teated.

Tschecho-Slovakkia väejuhid.

Käesoleva aasta 1. jaanuaril said Tschecho-Slovakkia
väed oma rahvusest kõrgemad väejuhid — kirjutab
„The Times“. Kuni 1. jaanuarini juhatas Tschecho-
Slovakkia sõjaväge Prantsuse Sõjaväe Saatkond,
kelle liikmed olid väejuhatuses kõrgematel kohtadel.
Nüüd on jäetud ainult üksikud Prantsuse ohvitserid
tehniliste nõuandjatena teenistusesse, sest oma rah-
vusest ohvitserid on omandanud juba tarvilisel määral
sõjaväelisi teadmisi.

Neist ohvitseridest, kes nüüdsest peale väejuha-
tuses vastutusriikastel kohtadel, pole ükski veel 50
aastane ja mitmed neist on hulga nooremadki. Oma
sõjapidamise kunsti on nad omandanud, nagu mitmed
meiegi ohvitserid, tegevas väliteenistuses. Enne
ilmasõda peale oma hariliku väeteenistuse kohustuse
täitmist Austria väes on nad väljarännanud Vene-
maale, andudes kodanilisele elule.

Nüüdne kindral Sirovy, näiteks, kes 1. jaan.
Prantsuse Sõjaväe Saatkonna Juhataja kindral Mittel-
hauser'i asemele Tschechi Kindralstaabi ülemaks sai,
oli enne ilmasõda arhitekt; kindral Vojenilek õlle-
pruual; kindralid Cecek ja Klecanda automobiilide
kaubamajade agendid. Ilmasõja lahtipuhkemisel
pakkusid nad oma jõudu kui tõsised slaavilased Vene
võimudele. Viimased olid väga tihti kahevahel nende
teenistusesse võtmise asjas, sest ergutada Austria
alamaid oma keisri vastu sõjariistu kätte võtma, näis
neile väga kardetatavaks eeskujuks olevat laialisele
hulgale rahulolematule elemendile Venemaal. Samuti
olid Tschehi vabatahtlikele suurteks vastasteks saksa-
meelsed ohvitserid Balti provintsidest ja teised Vene
ohvitserid, kes tschehide püüetest aru ei saanud.

Peale pikki läbirääkimisi 1914 a. sügisel lubasid
Vene võimud umbes paarisajale tschehidele astuda

Vene 3. Armeesse Kievis. Juba 6 nädala pärast saadeti
nad rindele Bulgaria rahvusest vahva kindrali Radko-
Dimitrieffi käsutusse. Radko-Dimitrieff otsustas
tschehisid ära kasutada luure tegevuseks. Nende
ülesandeks tehti läheneda öösel Austria liinidele,
seal ühendusesse astuda Austria sõduritega nende
ema keeles ja neid, kui võimalik, deserteerimisele
avatleda.

Kindral Sirovy esimest korda väejuhatuses.

Nii suurt tähtsust anti tschehide tegevusele ja
mitte ainult vangide ja nekrutide toomises Austria
liinidelt, vaid ka teadete muretsemises vaenlase tege-
vuse kohta, et nad peagi Vene võimude usalduse võit-
sid ja tschehi vabatahtlike hulk kasvas kordkorralt
nii suureks, et usaldati nende kaitse alla rindel eri
sektor. Mõned nende hulgas olid küll nooremad ohvit-
serid, kuid neil polnud veel kogemusi taktilisteks
operatsioonideks. Kindral Sirovy sai kuulsaks alles
Sborofi lahingus ida pool Lembergi 1917 a., olles sel
ajal alles noorem ohvitser. Ta viskas lahinguga
sakslased sel korral mitu kilomeetrit tagasi, kaotades
selles lahingus silma. Peale 3 päevast arstimisel
olekut, ilmus ta uuesti oma meeste juure tagasi.

Hiljem, kui Vene vägi kokku sulas ja tschehidel
omal jalal tuli tegutseda, nimetati leitnant Sirovy
kindraliks ja 70.000 mehelse tschehi väe juhatajaks.

Kuu-kuu järele tuli tema väel tuhandete kilo-
meetrilistel maaaladel tegutseda ja teed läbimurda
Vladivostokini, ja sealt uuesti tagasi pöörata lääne
poole oma Euroopa liitlastele abiks, missugune abi
ennast kõige võjuvamalt tunda andis tschehide
Volga rindel tegutsemise läbi. Tähtsusetu abiga
mitteenamlastest venelaste ja väiksearvuliste
Inglise, Prantsuse ning Ameerika salkade poolt,

pidasid tschehid Volga rindel ehk piki Siberi raudteed enamlastele kaua vastu.

Kindral Gaida.

Kindral Gaida on hoopis iseäraline mees. Tema on teeninud Balkani sõdades arsti abina ja Venemaal tõusis tema karjäär ime kiiresti, olles kord Tschehi, kord jälle Vene vägede juhatuses, sest ta oli Koltshaki valgete vägede juurde komandeeritud. Gaida oli karmi võtetege mees ja oma ohvitseri, kes hooletumad olid oma meeste toidu ja muu varustuse eest hoolitsemises, karistas ta väga valjult, minnes isegi nii kaugele, et avalikkuse ees kaptenite pagunid maha käristas.

Koltshak ja Gaida olid üksteisega vastolus. Kord oli neil järgmine üksteist hindav kahekõne olnud: „Teil pole kindralstaabi haridust“ pilkas admiral Koltshak Gaidat „ja usute, et võite armeed juhatada“. „Teie olete juhatanud kahte või kolme laeva mustal merel“ vastas Gaida tabavalt „ja arvate, et võite Siberit valitseda“.

Kindral Gaida, samati kui teised Tscheho-Slovakkia kindralid on läbi teinud Prantsuse Eeole Supérieure de Guerre peale sõda ja on näidanud, et ta ei ole enam keskaja sõjamees. Olles väejuhatuses Kositsha linnas mõni aasta peale sõda, ehitas ta sinna väga tarvilise ja hiigla supelusauna, jalgpalli väljad, muru tönise platsid jne., millele plaanid ja kavad ta oma ohvitseride kaasabiga on valmistanud, kuna sõdurid, selle asemel, et kaevikuid kaevata, ehitustöös tunda-valt kaasa on aidanud.

Kindral Cecek'i vägiteod.

Praegune lennukorpuse juhataja kindral Cecek ilmus rindele sõja algul, kus Galiitsias rohkesti Ungari eelposte vangi võttis. Kui automobiilide tehaste esitaja Kievis, ei olnud tema sõjalised teadmised laialised. Sellest hoolimata, kui Vene võimud kord nurisesid, et nad pole mõnel ajal enam vange saanud, Cecek, kes siis alles Tschehi salgas leitnant oli, asus kohe Vene võimude isu täitmisele. Ühel udusel hommikul, kaasavõttes 7 meest, läks ta vaenlase liinide juurde ja tõi sealt tagasi vangidena 127 ungarlast.

Kindral Klecanda on diplomaat — praegu Pariisis Saatkonnas. Tema oli samati automobiilide kaubamaja agent. Vene väe kokkuvarisemise tõttu ei saanud ta Petrogradi Kindralstaabi Akadeemiasse astuda, kuhu ta juba määratud oli. Ta vangistati ühes Vene keiserliku väe ohvitseridega, kuid tal läks korda põgeneda. Umbes samasugune karjeer oli Siberis ja Venemaal noorevõitu juristil kolonel Zak'il, kes nüüd juba mõnda aega kindralstaabi ohvitser ja lektor Praaga sõjakoolis. Üheks tema teeneks oli Jekaterinburgi vallutamine. J. A-n.

Läti.

Elu ühes Läti patareis.

Kasarmud asuvad üle 3 kilomeetri linnast väljas. Endisel ajal asus siin üks ratsaväe osa. Sellepärast on ruumid kõigiti kohased suurtükiväele. Patareid on mahutatud kahe-kolme kaupa eraldatult. Eluruumid kõrged, valged. Hobuste jaoks korralikud tallid. Siin samas ligidal on ehitatud majad ka ohvitseride jaoks.

Kell 5.30 äratab signaal väeosad. Sõdurid lähevad rivis tallidesse, kus algab hobuste puhastamine ja söötmine. Selle juures viibivad tihti ohvitserid. See kestab umbes kella 7-ni. Kella 7.30 korraldavad sõdurid ennast, millele kohe järgneb hommikueine.

Päevas saab sõdur 1 klgr leiba. Hommikueine jaoks on ettenähtud: 25 gr. suhkurt kohvi jaoks, peale selle 25 gr. võid ehk sinki, ehk 20 gr. sul. rasva. Kell 7.45 hommikune ütlugemine ja ülevaatus. Kell 8

algavad õppused. Selleks ajaks on kõik ohvitserid väeosas.

Teenistusse ilmub noor 26-27 veebruaril. Teenistuse kestvus 18 kuud. 10 nädalat kestab noorte k-do. 2 kuud enne noorte k-do algust korraldatakse eraldi õppused noorte õpetajatele. Selle juures arvestatakse sellega, et 8—10 noore kohta tuleks üks õpetaja. Selle aja jooksul korraldatakse nendega kõike, mis nad peaval noortele edasi andma.

Teised sõdurid käivad õppustel koondatud divisjonide (gruppide) kaupa. Maakuulajad, telefonistid ja kuulipildurid käivad terve teenistuse kestvuse ajal koondatud divisjonide kaupa õppustel.

Kella 8—9 on harilikult jalgrivi või võimlemine. Minnake ja tullakse lauluga. On olemas erilisel selle jaoks sisseseatud väljad võimlemise abinõudega. 9—10 riviõppused väljas. 10—12 suurtükiõppused või määrustikud. 11.45 puhutakse signaal, mille järele õppused lõpevad. Kell 12 on lõuna. Kell 10 saab iga patarei korrapidaja üldkõogist lihaportsjonid. Lõunaks supi jaoks: liha — 200 gr, tangu — 50 gr, kartulaid — 150 gr, kaalikaid — 30 gr. Pudru jaoks on ettenähtud: tangu — 100 gr, pekki — 25 gr.

Ühe osa sõdureid saadab patarei veltveebel hobuseid söötma.

Kuni kella 14-eni on lõunane puhkus. Kell 14-st algavad õppused ja kestavad vana sõduritega kuni kella 16-ni. Noortega kuni kella 17-ni. Talvisel ajal lõpevad õppused juba kell 15, et veel valgega võiks hobuseid puhastada ja sööta. Põhjuseks on osalt ka see, et talvel patareides vähem sõdureid on.

Kell 18 on õhtusöök. Harilikult on see supp, mis sisaldab iga sõduri kohta: liha — 100 gr, riisi — 50 gr, kartulaid — 150 gr. Liha on supis hakitult.

Et linna minna, pöörab sõdur k-do järjekorras patarei ülema poole, kes tema puhkuse tunnistuse peale oma märkuse teeb. Puhkuse tunnistus on väga praktiliselt sisse seatud, näit. tema vorm:

Puhkuse tunnistus Nr. . . .

Antud selle ja sellele, et tema on lubatud linna kuni kella . . . kuupäev, aasta. Patarei ülema allkiri ja pitsat.

Kui nüüd sõdur teist korda tahab linna minna, pöörab tema oma lehega patarei ülema poole, kes allpool tähendab ainult kella aja ja tõendab seda oma allkirjaga, nii võib sõdur ühe tunnistusega linnas käia mitu korda.

Pikaajalist puhkust saab sõdur teenistuse kestvusel 2 nädalat. Iseäralistel põhjustel võib rügemendi ülem lubada kuni kolme nädalani. Kell 20.40 annab signaaltoru märku, et tarvis ennast koguda õhtusele ütlugemisele.

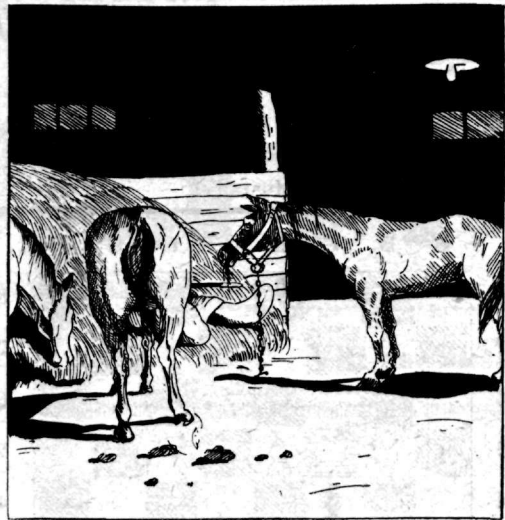
Kell 21 ütlugemine. Kell 22 peab ruumides valitsema täielik vaikus.

Lahutuseks korraldatakse sõduritele näitemänge, milledes nad ise osa võtavad. Niisugused õhtud, kus ka tantsitakse, korraldatakse harilikult patareide aasta-päevadel. Mõnikord on kasarmute ruumides ka kinotendused. Esimesel jõulupühäl oli korraldatud sõduritele jõulupuu, kus kohalejõudnud õpetaja päevakohase kõne pidas. Peale selle jagati sõduritele välja maiustusi ja kingitusi. Järgnes tants. Selles olukorras on Läti sõdur oma iseloomu poolest lõbus, igas seisukorras heas tujus ja läbiimunud kena ja terve sõjaväe distsipliiniga.

Ja kui temal tuleb oma isamaad kaitsa, siis võib kindlasti loota, et tema selle jaoks täiesti ettevalmistatud ja kui tarvis oma elu ohverdab. X.

1. Kella 3 ajal tuleb korrapidajale äravõitmatu väsimus peale...

2. Millele ainukeseks rohuks juba varem tuntud heinalahter

3. Kuid saatus ei naerata. Tuleb korrapidaja ohvitser ja äratab teda õrnalt õlast liigutades,

4. mis korrapidajas kauni unenäo esile kutsub ja teda oma vanemate tallu tagasi viib, kuhu temale naabri Emma söögi karja järele toob.

5. Häa söögisu ja ootamata jälle nägemine sunnivad teda Emmat kallistades ümberhaarama ja rõõmsalt hõiskama: „Kulla Emma!“

6. „Minu korrapidamisel X-eskadroni tallis midagi iseäralikku juhtunud ei ole!“

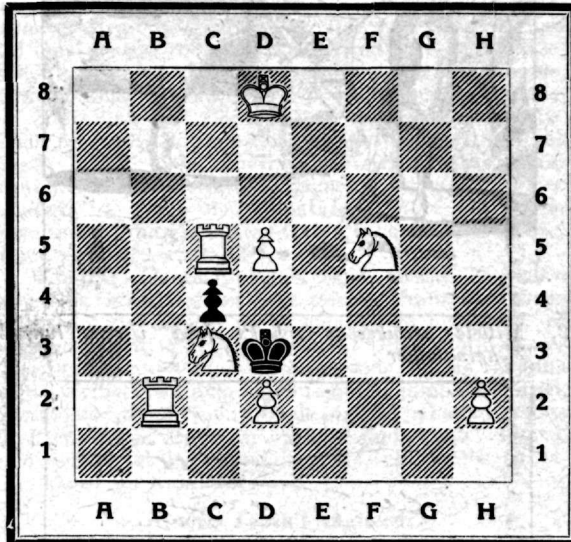
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 2 (40).

Kokku seadnud kol.-leitn. E. Kuršk.

Mustad.

Valged.

Valged: Kd8, Vb2 ja c5, Rc3 ja f5, Ed2, d5 ja h2.

Mustad: Kd3, Ec4.

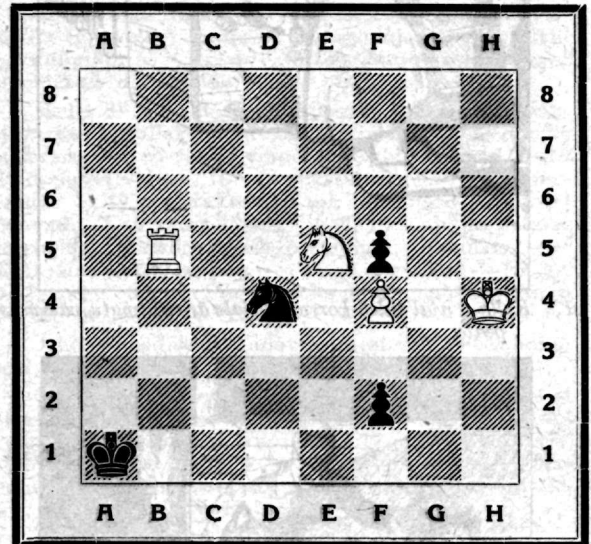
Valged algavad ja annavad matt nelja sammuga.

E = ettur = sõdur.

Lõpumäng nr. 1.

Kokku seadnud V. Platov.
(Stratégie).

Mustad.

Valged.

Valged: Kh4, Vh5, Re5, Ef4.

Mustad: Kc1, Rd4, Ef2 ja f5.

Valged algavad. Mäng jääb viigi peale (remis).

Ülaloodud lõpumängu lahendus.

1. Vb5—a5+, Kc1—b1.
2. Re5—f3!, Rd4:f3,
3. Kh4—g3, f2—f1 saab lipnks,
4. Va5—a1+!, Kc1:a1.

Valged on suitsus.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.

Väljaandja: Sõdur, Tallinn, Uus tän. nr. 10.

RATSASÕIDU ÕPETUS

Juhtnõõrid hobusega ümberkäimiseks.

Hind 60 marka.

EESKIRI RATSANOBUSTE RATSASTAMISEKS.

Hind 65 marka.

Mõlemad raamatud on paremad sellel alal. Sisu selgitamiseks on üle 80 pildi. Iga sõjaväelane, kaitseliitlane, sportlane ja kodanik, kel huvi hobuse ja ratsasõidu vastu, võib neist raamatuist leida kõige tarvilikumaid andmeid hobuse ja ratsasõidu kohta.

Raamatud on müügil „Sõduri“ talituses, Tallinn, Uus tän. № 10.

PIONEER PATALJ. VÄLJAANDEL ILMUS TRÜKIST

KÄSIGRANAADID.

RAAMAT SISALDAB TEKSTI SELGITUSEKS HULGA JOONISTUSI. LISAKS KÄSIGRANAATIDE PILDUMINE JA TAKTIKA.

HIND 60 MARKA.

SAADA „SÕDURI“ TALITUSEST,
:: TALLINN, UUS TÄN. 10. ::